

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ'NDE ESKİLERDEN BİLDİKLERİM, HATIRLADIKLARIM

*Günsel Koptagel-İlal**

Prof.Dr. Feza Günergün benden Prof.Dr. Asuman Baytop'un 90 yaşına varması nedeniyle hazırlayacakları bir dergi için o kuşaktan ve o uğraş alanından kişilere ait bilgi ve anılarım varsa bunları bildiren bir yazı istediğinde hem çok sevindim, hem de biraz endişelenip korktum da diyebilirim. Evet, yaşlılığın avantajları var, şayet bunamamışsanız epey bir şeyler biliyorsunuzdur; bunları o kişileri ve dönemleri bilmeyen daha genç kuşaklara aktarmak da bir görev sayılır kanısındayım. Ama bu aktarılanların uydurma ya da yanlış olabilmesi olasılığı da görevi kötüye kullanmak, sadece kendini hoşnut etmektir diye düşünürüm. Konumum ve yaşantım dolayısıyla anlattıklarım daha çok tıp bilimleri alanı ile ilgili olacaktır. Bilebildiğim, gözlemediğim ve hatırladığım kimseleri, tanık olduğum veya duyarak öğrendiğim olaylarla yaşantıları olabildiğince aktarmaya çalışacağım. Umarım yanlışlarım fazla olmaz.

Küçüklüğümde, bayramlarda ailece ziyaretler yapılırdı. Yakınlık, yaş sırası ve saygınlık durumlarına göre akrabalar ve saygı duyulan kimselere kısa ziyaretlerde bulunulurdu. Böyle ziyaret günlerinden bir kaçında babamın çok sevdiği ve saygı duyduğu, Üniversite'de Diş Hekimliği okulundan hocası olan Profesör Kazım Esat (Devrim) Bey'e gittiğimizi hatırlarım. Feriköy taraflarında bir evleri vardı. Kazım Esat Bey çok nazik bir beydi ve eski öğrencisinin onu arayıp ziyaret etmesinden de hoşnut olduğunu belirtiyordu. İsviçreli tombulca bir hanım olan eşi de çok nazik davranırdı. Bir keresinde biz çocuklara o zamana kadar hiç içmediğimiz çilek şerbeti ikram etmişti. Doğruluğundan pek emin olmadığım, çocukluğumda kulağıma çalınmış bir şey de Kazım Esat Beyin kızının Atatürk'ün Dolmabahçe'den çıkan cenazesini görmek için yığışan kalabalık arasında ezilerek öldüğüdür. Kazım Esat Bey Dişçilik Okulu'na epey yenilikler getirmiş ve çağdaş bilime ulaşmasında önemli katkılarda bulunmuş bir kişi olarak tanınıyor.

1933 Üniversite Reformu ile Almanya'dan gelen, çoğu Musevi asıllı profesörlerden Alfred Kantorowicz, İstanbul Üniversitesi Diş Hekimliği Yüksek Okuluna gelmişti. Türkiye'deki diş hekimliği alanına epey yenilikler getirmiş, özellikle de diş cerrahisinin gelişmesine önemli katkılarda bulunmuş, pek çok öğrenci yetiştirmiş, değerli bir hoca ve diş hekimi idi. Ünü ülke çapında yaygındı ve yetişmiş diş hekimleri onun pratik gösterili seminerlerine koşarak katıldıkları gibi, imkânları elveren pek çok kişi de onun tedavisinden

yararlanmak için İstanbul'a gelirdi. Kantorowicz'in asistanları Kemal Yüce ile Lemi Belger babamın sınıf arkadaşlarıydılar. Sonra Prof. Kemal Yüce diş cerrahisi konusunda, Prof. Lemi Belger de protez konusunda kürsü başkanlıklarında bulundular.

Prof. Alfred Kantorowicz'in özel yaşamı hakkında sonradan edindiğim bilgiler şöyle: Bonn Üniversitesi'nde diş hekimliği hocası olan Prof. Kantorowicz sosyal demokrat imiş, savaşa ve faşizme karşı olan hekimler grubunda bulunuyormuş, 1932 yılında (yani Almanya'da Hitler ve Nasyonal Sosyalistler yönetime gelmeden bir yıl önce) *Westdeutsche Beobachter* gazetesinde Nasyonal Sosyalistler tarafından kendisine alenen hakaret edilmiş ve Mart 1933'de Kantorowicz polis tarafından koruma amaçlı (!) olarak gözetim altına alınmış (Nazi Partisi 30 Ocak 1933'de yönetime geldi). Temmuz 1933'de de Köln'deki Ren köprüsünü havaya uçurmak istediği bahanesiyle gönderilmiş. Oradan arkadaşlarının çabalarıyla kurtarılacak Türkiye'ye gelmesi sağlanmış. Kantorowicz Türkiye'ye eşi ve çocuklarıyla birlikte gelmiş. Üniversite'de çalışırken oğlu onun sekreteri olan kız ile nişanlanmış. Ancak Prof. Kantorowicz daha sonra karısından boşanarak, oğlunun nişanlısı olan bu sekreteriyle evlenmiş ve bunun üzerine oğlu da intihar etmiş (Oğlunun havagazı ile intiharından sonra Prof. Kantorowicz köpeklere havagazı verip oğlunun nasıl öldüğünü incelemek için epey deneyler yapmış). Eski karısı ise Türkiye'de yaşamaya devam etmiş, çocuklarıyla birlikte Bebek'te oturarak, evde tahtadan elişleri yapıp bunları satarak ve çevredeki insanlara, çoluk çocuğa bu konuda dersler vererek geçimini sağlamaya çalışmış. Arnavutköy-Bebek çevresindeki insanlar ona "Madam Kantor" der, severlermiş. Oğullarından bir tanesi, Georg Kantorowicz, Robert Kolej'de okuyup 1941 yılında mezun olmuş. Georg sonra İngiltere'ye gitmiş, diş hekimi olarak İngiltere'de yaşıyor.

İkinci Dünya Savaşı sürerken (1944 sonbaharında) ortaokula başlamıştım. İstanbul'daki İngiliz Orta Okulu'nda (English High School) epey yabancı öğrenci de vardı. Bu okul arkadaşlarımızın hangi milletten ve ne kökenden olduklarını bilmezdik, bilmeyi de düşünmezdik. Onlar da bu konuda bir şey söylemezlerdi ve ana dilleri ne idiyse onu da konuşmazlardı. Aramızda Türkçe ya da, okulun kuralları gereğince, İngilizce konuşurduk. Çok sonradan, bu arkadaşların bazılarının Almanya'daki Nasyonal Sosyalist kovuşturmalardan kaçarak Türkiye'ye sığınan ailelerin çocukları olduklarını öğrendik. Okul veya sınıf arkadaşlarımız arasında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde görevli patoloji hocası Profesör Schwarz'ın kızı Susie, Edebiyat Fakültesi'nde görevli Orientalist ve Türkolog Profesör Karl Süsseim'in kızları (benim sınıftaki Gondi Süsseim ve daha yüksek sınıftaki ablası Margot Süsseim) vardı. Daha biz o okuldayken, Gondi'nin babası 1947'de bir böbrek rahatsızlığından öldü ve aile oldukça zor durumda kaldı. Almanyalı profesörlerle yapılan anlaşma

* İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi emekli psikiyatri profesörü. gkoptagel@superonline.com

uyarınca profesör öldükten sonra aile bir yıl daha Türkiye’de kalabiliyordu. Süssheim ailesi de bu yılın sonunda başka bir ülkeye göçmek zorunda olup, güç bela edindikleri olanaklarla Amerika Birleşik Devletlerine göçmüş ve orada kalmışlardı. Profesör Karl Süssheim, İstanbul’da Ulus’taki Eskenazi Musevi mezarlığında yatıyor. Gondi birkaç yıl önce Amerika’da kanserden öldü. Ablası Margot yakın zamana kadar New York’ta yaşıyordu.

Mrs. Brauner

İngiliz Orta Okulu’nda fen derslerimizi (fizik, kimya, botanik, biyoloji) veren Mrs. Brauner adlı bir öğretmenimiz vardı. Alman şivesiyle İngilizce konuşan sık sık “zo” diyen çok iyi bir insan ve mükemmel bir öğretmendi. Botanik dersinde kırlardan topladığı çiçekleri ve diğer bitkileri getirip bize dağıtıp elimize vererek, ya da tahtada renkli resimlerini çizip bize tanıtarak konuları öğretirdi. Çok sevdiğim bir hocaydı. Biyoloji bilimlerini sevmemde ve yatkınlığımda onun oldukça önemli bir rolü olduğunu sanırım. Sonradan öğrendiğime göre Mrs. Brauner İstanbul Üniversitesi Botanik Enstitüsü’ndeki Alman Profesörlerden Profesör Leo Brauner’in eşiydi. Brauner’ler savaş bittikten sonra da 1955’e kadar Türkiye’de kaldılar. Prof. Brauner’in Münih Üniversitesi’nde bir profesörlük alması üzerine Almanya’ya döndüler. Mrs. Brauner kocası emekli olup öldükten sonra da Münih’te yaşamaya devam etti ve orada öldü.

Heilbronn adıyla ilkin Arnavutköy Amerikan Kız Koleji’nde (Robert Kolej) öğrenciyken karşılaşmıştım. Denise Heilbronn adında çekingen görünümlü gençten bir hanım bir yıl süre ile Fransızca öğretmenimiz olmuştu. Sonradan öğrendiğime göre Denise, İstanbul Üniversitesi’ndeki Botanik Profesörü Alfred Heilbronn’un gelini imiş. Daha sonra Tıp Fakültesi’ne girdiğimde ilk yıl FKB’de okurken Alfred Heilbronn botanik hocamız olmuştu. Derslerini Türkçe dilinde ve çok iyi anlaşılabilir biçimde veren bu hocamız amfi derslerinin hepsine kendisi girmişti. O yıllarda Mehpare adında bir Türk doçent hanım ile evliydi. Almanya’dan birlikte geldikleri ve daha büyük çocuklarının annesi olan ilk hanımı öldükten sonra enstitüdeki yardımcılarından olan Mehpare hanım ile evlenmiş ve ondan Kurt adında bir oğlu olmuştu. 1980 yılında bir gün diploma tezi ile ilgili bir çalışma için Münih Üniversitesi’ndeki bir profesör tarafından bana gönderildiğini söyleyen genç bir adam geldi. Adını sorduğumda Kurt Heilbronn olduğunu söyledi. Yüzüne biraz dikkatli bakınca Profesör Heilbronn’a iyice benzediği fark ediliyordu. Profesör Heilbronn ile ilgisini sorunca, oğlu olduğunu söyledi. Kurt, Alfred Heilbronn’un Mehpare

hanımdan olan en küçük oğlu idi. Annesiyle Almanya’da oturuyordu; orada üniversitede psikoloji eğitimi görmüştü. Bir yıl kadar Cerrahpaşa’da benim Psikosomatik-Psikoterapi Bilim Dalı kliniğime devam etti. Münih Psikiyatri kliniği ve Max Planck Enstitüsüyle birlikte yaptığımız bir projede de çalıştı. Kurt Heilbronn halen Almanya ile Türkiye arasında gidip gelmekte, Almanya’da Türk ailelerinin de ruhsal sorunlarıyla ilgili bir kurumda psikolog olarak çalışmaktadır.

Botanik Enstitüsü’nde Prof. Sara Akdik adlı bir hoca da vardı. Sara hanım ünlü ressam Şeref Akdik’in eşi, Tıp Fakültesi’nde Hijyen profesörü Muhittin Erel’in kardeşi idi. Bize derse gelmemişti ama kendisini İstanbul Filarmoni Derneği toplantılarında ve konserlerinde görürdük. Muhittin Erel’in eşi İstanbul Belediye ve Filarmoni orkestralarında ikinci keman olarak bulunan Alman asıllı Emine Erel idi. Muhittin Bey 1955’de Ege Üniversitesini kurmak üzere İzmir’e gittiğinden bize ders vermedi ama eşi İstanbul’da kalıp orkestradaki görevini sürdürdü.

1953 yılında tıp eğitimine başladığımda, FKB yılındaki derslerimizin kürsü başkanı hocalarının hemen hepsi yabancı idi. Zooloji profesörü Kosswig o yıl yurt dışında olduğundan dersleri Doçent Dr. Atif Şengün veriyordu. Kimya hocamız ise Alman Profesör Breusch idi. Derslerini Almanca verir, doçenti tarafından tercüme edilirdi. Fen Fakültesinin büyük amfisinde kürsüdeki cam projektöre formüller yazar dururdu. Amfi genelde soğuk olduğundan büzüşmüş otururduk, ses de yankılandığından kulaklarımızda ancak “ştikştof” (Almanca nitrojen/azot anlamındaki Stickstoff) sözcüğü kalmış olarak amfiyi terk ederdik. Neyse ki Profesör Breusch’un yazdığı kitaplar vardı da dersleri oradan çalışıp sınıf geçebilmiştik. Sonradan öğrendiğime göre, Prof. Breusch Türkiye’den ayrıldıktan sonra İsviçre’de yaşamış ve yaşamına kendisi son vererek bu dünyadan ayrılmış.

Fizik hocamız da İsviçreli Profesör Zuber idi. O da dersini Almanca verir ve tercüme edilirdi. Zuber’in dersleri oldukça ilginç ve eğlenceli geçirdi. Fen Fakültesi’nin büyük amfisinde verdiği derslerde konuyu anlatmak için canlı örnekler sunarak sanki bir sihirbaz gibi ilgi uyandırırdu. Kâh sopanın üstünde tabak döndürür, kâh derse bir kedi getirip Amfinin üst balkonundan aşağı atarak kedinin nasıl dört ayak üzerine düştüğünü gösterirdi.

Tıp eğitiminin ilk yılında, yani FKB sınıfında, tıp öğrencileri de Fen Fakültesi’ne kaydolurlardı. Dersleri Eczacı, Dış hekim, Orman mühendisliği gibi diğer dalların öğrencileriyle birlikte izlediğimizden büyük amfilerde bulunurduk. Fizik ve kimya dersleri Fen Fakültesi’nin büyük amfisinde, botanik ve zooloji dersleri de Süleymaniye’deki Biyoloji Enstitüsü amfisinde verilirdi. Pratikler (laboratuvar çalışmaları) ise her dalın kendi binasındaki laboratuvarlarda

yapıldığından, Laleli, Vezneciler ve Süleymaniye arasında nefes nefese koşturur dururduk.

Güle eğlene FKB'yi tamamladıktan sonra, gerçek Tıp Fakültesi'ne kaydımızı yaptırarak devama başladık. Tıp eğitimine girince doktorluk öğreneceğimizi sanmıştık ama ilk yıl hasta falan görmemiştik. İkinci yıl artık adı sanı üstünde Tıp Fakültesine geçtiğimizde de canlı hasta görmedik. Anatomi, fizyoloji, histoloji, biyokimya derslerinde ve pratiklerinde ilkin iskelet kemikleriyle, kurbağa bacaklarıyla ve insan kadavralarıyla haşır neşir olmamız gerekti. Bir iki ay uğraştığımız kemik öğrenimi bayağı zordu ve laboratuarda geçirdiğimiz birkaç saat kemiklerin deliklerinin, çıkıntılarının Latince ve Türkçe adlarını öğrenmeye yetmiyordu. Herkes bir atlas edinmişti ama o sıralarda çok revaçta olan Sobotta'nın atlası da kitapçılarda kalmamıştı, bulunamıyordu. Ben çaresiz, kullanılmış kitaplar, ders notları veya teksirleri falan satan vestiyerci Azmi'den elden düşme *Rauber-Kopsch'un Lehrbuch und Atlas der Anatomie des Menschen* adlı 1940 baskısı kalın üç ciltlik kitabı almıştım. Kemiksizlik bayağı bir problem olmuştu. O sıralarda (1954 -1956 yıllarında) Başbakan Menderes İstanbul'da yol inşaatları yaptırıyor, binalar yıkılıp yollar açılıyordu. Bu arada Vatan Caddesi, Millet caddesi gibi yollar açılırken oralardaki mezarlıklar da deşiliyordu. Çoğu eski ve sahipsiz kalmış mezarlardan kemikler de ortaya çıkıyormuş ve gece yarısından sonra gidildiğinde oradaki mezar bekçilerinden az bir para karşılığında kemikler alınabiliyormuş diye arkadaşlardan duyuyorduk. Ben evde bunu anlatıp bir gece benim de arkadaşlarla kemik almaya gideceğimi söyleyince, annem telaşlandı. Babama haber verdi, babam da tanıdığı bir ailenin Tıbbiye'nin son sınıfındaki kızından bir sepet dolusu kemik bulup bana getirdi. Benim kemikler tamamı ancak kafatası bütün halinde değil, parçalar halindeydi. Bir arkadaşta da bütün bir kafatası vardı. Kemikleri ve kafatasını arkadaşlarla paylaşarak nöbetleşe eve götürür, çalışırdık. Bazen da bir arada kantinde çalıştığımız olurdu. O zamanlar Fen-Edebiyat Fakültesi'nin güzel bir kantini vardı, iyi yemekler de çıkardı, ancak yemek zamanı masa bulmak zor olurdu. Biz daha erken saatte bir çay falan içerek henüz boş olan kantinde kafatasımızla çalışır, sonra kafatasımızı üstünkörü paketleyerek masanın üzerinde bırakıp Beyazıt'ta üniversite merkez binasındaki dersimize gider, öğle yemeği saatinde geri gelince masamızı ortasında kafatasıyla bizi boş bekler bulurduk. Edebiyat Fakültesi'nin nazenin hanım öğrencileri herhalde bizim kafatasından epey ürkerler, masamızın yanına yaklaşmazlardı. Evdeki kemiklerim de büyükçe bir sepetin içinde çalışma masamın altında dururdu. O oda aynı zamanda benim ve ablamın yatak odasıydı. Ablam bütün gün ön tarafta piyano çalışır, gece benim bulunduğum odaya yatmaya gelirdi. Kemikler eve geldikten sonra epey geç yatmaya başladı. Nihayet bir gün kemikleri hiç olmazsa gece odanın dışına koymamı istedi.

Meğerse odada kemiklerle yatmaktan ürküyor, bütün gece rüyasında Saint-Saëns'ın "Dance macabre= Ölülerin dansı" müziği kulaklarında çınliyormuş.

Tıp Fakültesi'nin ikinci sınıfında başlayan 3 sömestrlik dönemde anatomi, histoloji, fizyoloji ve biyokimya dersleri ile laboratuvarları vardı. Bunlardan en korkulunu anatomi dersi idi. Anatominin hocaları Ord. Prof.Dr. Zeki Zeren ile Prof.Dr Fazıl Noyan idi. Zeki Zeren sert görünümlü bir hoca idi, ama derslerini büyük özenle, bu arada hekimliğe yönelik ipuçları da vererek anlatırdı. Kalçadan adaleye yapılacak iğnenin siyatik siniri zedelemekten nasıl yapılacağını göstermek için ders hademesini iskemleye oturtup göstermesi, hiçbir zaman gözümün önünden gitmedi ve her intramüsküler enjeksiyon yapmam gerektiğinde bunu hatırlayarak doğru yeri bulmaya çalıştım. Zeki Hoca sınavda aptalca cevap verenlere çok kızardı ve dörder kişi girilen sınavda dört kişiden biri böyle bir cevap verirse dördünü birden odadan attığı söylenirdi. Anatomi ve histoloji derslerinin ayda bir vize sınavları vardı. Biz anatomiye başladığımızda Doçent Dr. Sami Zan ile Başasistan Dr. Orhan Kuran kadavra disseksiyon laboratuvarlarında bulunurlardı. Zeki Zeren Hoca ahlâka ve saygıya çok meraklıydı ve her derste bir fırsatla saygı konusunda bizleri uyarıcı bir şeyler söylerdi. Kadavra laboratuvarına ilk başladığımız gün bize ölüye saygı konusunda uzun bir demeç çekmiş, bu demecin devamını da Doçent Sami Zan laboratuarda taburenin üstüne çıkararak yapmıştı. Zeki Hocanın bir de *Saygısızlıkla Mücadele Derneği* adında kurduğu bir dernek vardı. Zeki Hoca Türkçe diline, dilin doğru kullanılmasına ve yabancı tıp terimlerinin Türkçelerinin de bilinmesine önem verirdi. Onun *Anatomi Sözlüğü ve Türk Anatomi Terimleri (1946)* ile *Küçük Tıp Terimleri Kılavuzu(1948)* adlı kitapları kanımca Türk tıbbına ve diline çok değerli birer hizmettir.

Tıp eğitiminin beşinci sömestri sonunda (Şubat ayında) Birinci Doktora denilen, anatomi, histoloji, fizyoloji ve biyokimyadan bir sınav vardı. Zorlu bir aşama olan bu sınavı geçenler altıncı sömestrden itibaren klinik derslerin eğitimine başarlardı. Doktorada takıntısı olanlar bir kereye mahsus olmak üzere altıncı sömestre devam edebilirler ama borçlu oldukları derslerden geçememişlerse yedinci sömestr'e devam edemezlerdi. Birinci doktora öncesindeki anatomi vizelerinin hepsinden pekiyi alanlara, bir alt sınıftaki, kemik laboratuvarını bitirmiş olup kadavraya yeni başlayacak öğrencilere kadavra çalışmalarında yol göstermek için "demonstratör" olmaları teklif edilirdi. Ben tam sınav öncesi bu yükü almak istemediğim halde, Başasistanımız Orhan Kuran'ın nazik ısrarına karşı koyamayarak demonstratörlük yapmıştım. Orhan Bey çok kibar, yumuşak bir öğretici idi. O yıl da doçent olmuştu. Şubat 1956'da İstanbul'da diz boyu karlı bir günde anatomi sınavına girecektik. Titreye titreye Beyazıt'a gittik. Titrememiz sadece karlı havanın soğğundan değil, yarısı da ya sınavda Zeki hocaya düşersek korkusundandı. Ben Zeki Bey'e düşmüşüm, ama Zeki Bey mutadı hilafına bir türlü gelmiyordu. O sırada

Sami Zan hocanın kalp krizi geçirdiği, Zeki Bey'in de onun yanına hastaneye gittiği haberi geldi. Bir süre daha bekledikten sonra Zeki hoca telefon edip kendisine sınava girecek öğrencileri Orhan Kuran'ın almasını söyleyince rahatladık ve ben Orhan Bey'den sınava girip pekiyi alarak anatomiden geçtim.

Histoloji dersinin hocası Ord. Prof. Dr. Üveyis Maskar, doçenti de Halit Kayalı idi. Histoloji ve embriyoloji, aynı kürsünün dersleri idi. Embriyoloji dersini ise Alman Prof. Dr. Max Clara verirdi. Üveyis Bey derslerin hemen hepsini kendisi verir, tahtaya gayet güzel resimlerini çizerek anlatırdı. Dersin kitabı olmadığından dikkatle not tutmak gerekirdi. Embriyoloji derslerini de Prof. Max Clara verirdi. Max Clara dersi Almanca verir, son sınıf öğrencilerinden Alman asıllı Peter de tercüme ederdi. Max Clara'nın Embriyoloji kitabı vardı ama dersleri o kadar iyi anlatırdı ki, tuttuğumuz notlar kitabı okumaya gerek bile bırakmazdı. Histoloji-Embriyoloji pratiği yaptığımız salonda da başımızda Doçent Halit Kayalı ile Max Clara'nın asistanı Türkan Hanım (Türkan Erbenği) bulunurdu. Bu pratik saatlerinde elimize verilen mikroskop preparatlarındaki dokuları mikroskop altında inceleyip resmini çizmemiz gerekirdi. Her pratikte bir ara Max Clara salona uğrar, her öğrencinin preparatını ve çizdiği resmi inceler, gerekirse bazı düzeltmelerde bulunurdu. Max Clara 1933'te gelen Alman hocalardan değildi. O daha geç, II. Dünya savaşından sonra gelmişti ve savaş bittikten sonra diğerlerinin çoğu Türkiye'den ayrıлып gittikleri halde o gitmemiş, kalmıştı. Emekli olduktan sonra da Türkiye'de yaşamını sürdürmüş ve hastalanınca (galiba pankreas kanseri) 1966'da Almanya'ya giderek Münih'te ölmüştü. 1960 yılında Berlin Üniversitesi'ne gittiğimde, Doğu Berlin'deki büyük bir kitapevinin vitrininde Max Clara'nın kocaman iki cilt kitabını, *Histologie und Anatomie des menschlichen Körpers* ile *Nervensystem des Menschen* adlı kitaplarını, görmüştüm. *Nervensystem des Menschen*'e ağzımın suyu akmıştı ama o zamanki bütçeme göre çok pahalı bir kitaptı. Ne var ki Batı Berlin'deki üniversitede kimse bana Max Clara'dan bahsetmiyordu. Bunun nedenini yıllar sonra anladım. Max Clara kökleri İtalya'ya uzanan Avusturyalı bir ailenin çocuğu imiş, Eğitimini Innsbruck'ta tamamladıktan sonra İtalya ve Avusturya üniversitelerinde öğretim üyeliği yapmış, sonra 1935'de Alman vatandaşı olup Almanya'da Leipzig Üniversitesi'nin Anatomi Enstitüsü'nün başına geçmiş. Nazi partisinin sadık bir üyesi imiş ve Nazilerin ırkçılık araştırmalarında anatomik açıdan etkin bir rol oynamış. Dendiğine göre onda bu araştırmalardan kaynaklanan zengin bir embriyoloji preparatları koleksiyonu varmış. Savaş bittikten sonra, 1945'de Almanya'daki görevlerinden uzaklaştırılmış ve 1950'de İstanbul Üniversitesi'nde iş bularak Türkiye'ye gelmiş. Daha sonra Almanya'da tekrar iş bulup oraya dönmek için çeşitli başvurular yaptığı halde, kabul edilmemiş.

Fizyoloji derslerimizin çoğuna Prof. Meliha Terzioğlu girerdi. Meliha hanım işini çok ciddiye alan, derslerine iyice hazırlanıp gelen, anlattıklarını sürekli projeksiyon ile de gösteren, sert mizaçlı gibi gözükken bir hoca idi. Öğrenciler arasında bıyıklı olanlara antipatisi olduğu, onları sınavda zorlayıp geçirmediği üzerine bir rivayet dolaştığından sınava girecekleri zaman bıyıklı arkadaşların çoğunun bıyıklarını kestikleri olmuştu. Ama bıyığını kesmeyen bir arkadaş ta pek âlâ sınavı geçmişti. O yıllarda Tıp Fakültesi'nde hekim olmayan tek hoca Meliha hanımdı. Amerika'da fizyoloji okumuş, sonra İstanbul Üniversitesi'nde Alman profesörlerden Winterstein'in yanına girmiş ve orada ilerlemişti.

Fizyoloji hocalarından en ilginç ve izlenim bırakanı ise Ord. Prof. Dr. Sadi İrmak idi. Sadi hoca sempatik, yakışıklı bir adamdı. Ders verirken heyecanlı ama çok tatlı konuşur, sıklıkla Atatürk'ten ve onunla olan anılarından söz eder, politikacılık ve bakanlık yaşantısından birçok örneklerle anekdotlar anlatır, Berlin Üniversitesi'ndeki öğrencilik yıllarından söz ederdi. Fizyoloji pratiklerinden birinde onun masasına düşmüştüm. Oradan buradan konuşurken, hangi anatomi atlasını kullandığımızı sordu. Arkadaşlarda Sobotta atlası vardı, onlar böbürlenerek Sobotta'ları olduğunu söylediler. Sadi Hoca "Eee, kimsede Rauber-Kopsch yok mu? Asıl iyi anatomi kitabı ve atlası odur!" dedi. Ben "Bendeki Rauber-Kopsch" deyince çok hoşuna gitti ve gözüne girdim. Benim mecburen aldığım elden düşme kitap böylece işe yaradı. Meğerse Rauber-Kopsch Sadi hocanın Berlin'den hocası imiş ve o da anatomiye o kitaptan öğrenmiş. Bugün hâlâ başvuru kitabı olarak kullanırım. Sadi hocanın derslerde anlatmadığı, ama yıllar sonra başka kanaldan öğrendiğim bir özelliği de 1928 yılında Berlin'de yapılan dans yarışmasında "Dünya Tango Şampiyonu" olduğu idi.

Fizyoloji hocalarından biri de Doçent Dr. Halil Derman idi. Derse pek az girmişti. Bazen havalar iyi olduğu zaman bahçede laboratuvarındaki tavşanları otlatırken gördüğümüz olurdu. Öğrenciler arasında Meliha Hanım ile arasının iyi olmadığı söylentileri dolaşırdı.

Fizyoloji Enstitüsü'nün kurucusu sayılan Prof. Winterstein'ı biz görmedik. Biz fakülteye başladığımızda emekli olmuş. Ama laboratuvara devam edip araştırmalarını sürdürürmüş. Enstitünün kapısı önünden geçtiğimde içerde zayıf, yaşlı bir adamın laboratuvarında test tüpleri arasında dolanıp durduğunu görürdüm. İşte o kişi Prof. Winterstein imiş. Onun derslerini dinleyenler çok methederlerdi.

Biyo kimya dersinin hocaları ise Profesör Stary ile Mutahhar Yenson'du. Profesör Stary, Çek asıllı yabancı profesörlerdendi. İri yarı göbekli, güler yüzlü bir adamdı. Derslerini garipçe bir aksan ile Türkçe verir, bazen kolay diye düşündüğü bir konu olursa "Siz bunu zaten ilkokuldan falan biliyorsunuz"

derdi. Mutahhar Bey de çok sempatik, kibar görünüşlü bir beydi, heyecanlı heyecanlı anlatırdı derslerini.

Beşinci sömestr sonunda, Şubat 1956'da Birinci Doktora denilen aşamayı atlattıktan sonra 6. sömestrde klinik döneme başladık. Artık teorik derslerin çoğu kliniklerde, hastanelerdeki amfilerde veriliyor, pratiklerde ise klinik servislerinde hasta görebiliyorduk. Klinik derslerden İç Hastalıkları, Cerrahi ve Kadın-Doğum 6. sömestrden başlayıp, fakülte bitene kadar devam etti. Stajlarına da "büyük staj" denir, diğerlerine göre daha uzun (2 ay) sürerdi. O zamanlar İstanbul Üniversitesi'nde tek bir Tıp Fakültesi vardı ve klinikler "Yukarı Gureba" dediğimiz Çapa'daki (Millet caddesi tarafındaki) binalar ile "Aşağı Gureba" denilen, daha aşağıdaki (Vatan caddesi tarafındaki) Vakıf Gureba hastanesi ve Cerrahpaşa ile Haseki hastanelerine dağılmış durumdaydılar. Bunlardan iç hastalıklarının derslerini nerede izleyeceğimize biz karar verip kaydımızı öyle yaptırırık.

Ben 6. sömestri Çapa'da aldım. İç Hastalıkları dersine o zamanlar doçent olan Cihat Abaoğlu gelirdi. Cihat Bey sınıfa ilk girdiğinde öğrencilerle yakın bir iletişim kuran, bunun için de hemen her öğrenciyi teker teker tanımak için bir şeyler yapan ve bunu da başaran bir hoca idi. Çok güzel ders anlatırdı. En iyi öğrencinin bile dikkatinin 18 dakika sonra gevşediğini söyler, bunun için de arada ders konusundan kayıp bambaşka bir konu ile karşılıklı iletişim kurmaya başlardı. Giderek öğrencilerle çok haşır neşir olmuş, bizim sınıftaki öğrencilerin büyük bir kısmı ile ders ve fakülte dışında da yakınlıklar kurup, onlarla gezmelere başlamıştı. Özellikle ailesi İstanbul dışında olan arkadaşlarla bu yakınlık daha da fazla oluyor, onları belki de kendi başlarına gitmeye çekenecekleri lüks restoranlara veya bazı lokallere ya da sosyetenin gittiği meyhanelere götürüyordu. Giderek bu öğrenciler ve bir sınıf yukarı ya da bir sınıf aşağı olanlarla birlikte "çete" denilen grup oluştu. Onlarla gezmeler dışında haftanın belli günlerinde toplantılar yapılmaya başlandı. Bu durum üniversite camiasında, özellikle de öğretim üyeleri asında pek beğenilmiyor, eleştirel söylentilerle karşılanıyordu. Cihat Abaoğlu, o sıralar 12 yıllık doçent idi. Önünde açık kadro olmadığından Profesör olamıyordu. Üniversitede onun gibi kadro beklemekte olan başka kıdemli doçentler de vardı. Cihat Bey iri yarı bir beydi ve kendisini o zamanların ünlü aktörü Orson Welles'e benzetirdi. Yanlış hatırlamıyorsam, Amerika'da bir kulüpte otururken Ava Gardner'in onu Orson Welles sanıp masasına geldiğini de anlatmıştı. Cihat Abaoğlu'nun *Semptomdan Teşhise ve Teşhisten Tedaviye* adlı iki kalın cilt kitabı vardı. O yıllarda ve daha sonrasında gerek tıp öğrencilerinin, gerekse mezuniyet sonrasındaki hekimlerin çok işine yarayan elden düşürmedikleri kitaplardı.

Çapa'daki iç hastalıkları hocalarından biri de İlhan Ulagay idi. İlhan Bey zamanının çok ünlü bir eczacısı ve kendi adını taşıyan ilaç firmasının kurucusu

İbrahim Ethem Ulagay'ın oğlu, Mazhar Osman'ın kızı Tuba hanımın eşiydi. Aristokrat görünüşlü, kibar ve yakışıklı bir doçentti. Alman Lisesi mezunu olduğundan iyi Almanca da bilir, bazı konuk profesörlerin konferanslarını tercüme ederdi. O da kadro bekleyen kıdemli doçentlerdendi.

İç hastalıkları doçentleri arasında bize hocalık eden Sermet Ergun ise o yıllarda Amerika'dan gelmiş, her ne hikmetse cümlelerinin arasına hep "eeee"leri katan bir hocamızdı. Bir de bize ilk sömestrde prepödetik anlatan Başasistan Karabet Arman vardı. Karabet bey güler yüzlü, şaka yapan ve şaka kaldıran bir ağabey gibiydi. Haluk Alp, Nüvit Tekül ve Şeref İnceman biz son sınıfa yaklaştığımızda doçentlik sınavlarımızı vermişlerdi.

Çapa İç Hastalıkları Kliniği'nin kurucu eski başkanı Tevfik Sağlam Paşa imiş. Biz ona yetişemedik ama zaman zaman kliniğe geldiği olurdu. Onun yetiştirdiği ve yakın asistanlığını yapmış olan Profesör Müfide Küley anladığım kadarıyla ona çok bağlı idi. Vizit sırasında ona "Paşa geldi, aşağıda" diye haber verilir verilmez viziti falan bırakıp hocasına koşardı. Müfide hanım ak saçlı, ince, narin görünüşlü kibar bir hanımdı. O dönemin tanınmış ve piyasada çok aranan bir hekimi idi. Tıp fakültesine giren ilk kız öğrenci, fakülteden mezun olan ilk kadın hekimdi.

İç Hastalıkları Kliniği'nin kürsü başkanı ise Ord. Prof.Dr. Ekrem Şerif Egeli idi. Sık sık idari görevlerde bulunur, dekan veya rektör olurdu. Ekrem Şerif Bey her zaman bakımlı ve şık giyinen, rengi biraz da maviye çalan kır saçları düzenli taranmış bir hocamızdı (galiba saçlarına hafiften renk veren bir şey kullanıyordu) ve dersini zevkle dinlediğimi hatırlarım. Ekrem Şerif Bey ve Müfide Hanım bize ancak son sınıflara yaklaştığımızda derse gelmişlerdi. Ekrem Şerif Bey hiç belli etmezdi ama yaşamında çok üzücü, sarsıntılı olaylar vardı. Onun tek çocuğu olan Yaman Egeli 1952 yılında Tıp Fakültesi'nin son sınıfında iken bir otomobil kazasında yaşamını yitirmişti. Gece arkadaşlarıyla Boğaz'da otomobili ile giderken, Yeniköy'de virajı dönemeyip denize uçmuşlar, Yaman ve bir arkadaşı ölmüştü. Bu olay Ekrem Bey ile eşini çok sarsmıştı ve eşi o zamandan beri epey problemler yaşamıştı. Ölüm olayından sonra Ekrem Şerif Bey, tıp öğrencileri için bir ödül başlatmıştı. "Yaman mükâfatı" denilen bu ödül Tıp Fakültesi'nde en yüksek notları almış, ayrıca sosyal çalışmalarda da bulunmuş öğrenciye fakülte bitiminde verilirdi. Daha sonra Ord.Prof. İhsan Şükrü Aksel de Tıp Fakültesi eğitimi sırasında en yüksek notları alan öğrenciye verilmek üzere "Aksel Mükâfatı" diye bir ödül koymuştu. Bu ödüller hâlâ veriliyor mu bilmiyorum.

Yedinci sömestrdeki iç hastalıkları dersini Cerrahpaşa'daki klinikten almıştım. Orada da derse gelen hocalarımız Doçent Hakkı Ogan, Doçent Afife Cenani ve Doçent Osman Barlas idiler. Hakkı Bey nedense canı sıkılmış gibi bir yüz ifadesiyle hiç gülümsemeden ders verirdi. Osman Bey ona nazaran daha

güler yüzlü idi. Afife hanım ise ince, kibar bir hanımdı. Kürsü başkanı Ord. Prof. Muzaffer Esat Güçhan'ı o sınıfta iken biz hiç görmedik. Ben Cerrahpaşa'nın o zamanki yolları çok çamurlu ve ulaşımı da daha güç olduğundan, sonraki sömestrlerin iç hastalıkları derslerini hep Çapa'da almıştım. Belki de daha üst sınıflara gelen Muzaffer Esat hoca ile bu yüzden hiç karşılaşmamıştım. Ama fakültenin sonuna geldiğimizde son sınavda ona düşünce ilk ve son karşılaşmam orada oldu. O sıralar ablam piyanist Yüksel Koptagel Paris'te müzik eğitimi görürken, bir konser için İstanbul'a gelmişti ve o konser radyodan da verilmişti. Muzaffer Esat hoca meğerse müzik meraklısıymış, ben karşısına gelince, adımdan dolayı konserini dinlediği kişinin benim neyim olduğunu sordu, sonra benim de bir müzik aleti çalıp çalmadığımı merak etti, viyolonsel çaldığımı söyleyince, "eh haydi sen de şu tiroidi çal bakalım bize" dedi. En iyi bildiğim konu olan tiroid hastalığını, onu da tiroid hastalığının beni daha çok ilgilendiren psikopatolojik yanlarını vurgulayarak anlatınca, çok korktuğum ve o gün neredeyse sınava girmekten vazgeçmek üzere olduğum iç hastalıkları sınavından kolayca geçiverdim. Bundan benimle birlikte sınava giren diğer arkadaş da faydalandı. Hocayı keyiflendirdiğimden ötürü ona da fazla bir şey sormadı.

İç Hastalıkları kliniklerinden önemli biri de Aşağı Gureba dediğimiz Vakıf Gureba hastanesinin bir bölümündeki üniversite kliniği idi. Onun başkanı Almanya'dan gelen Prof. Erich Frank idi. Prof. Frank, Türk toplumunda çok ün yapmış bir hekimdi. Hocalığı da anlatıla anlatıla bitirilmezdi. Ne var ki onun derslerine ancak 8. sönemstrden sonra devam edilebiliyordu. Biz tam 8. sönemstre geçip Frank'ın derslerine devam edeceğimiz sırada, Şubat 1957'de Prof. Frank öldü. Onun yerine Prof. Dr. Arif İsmet Çetingil geçti. Prof. Frank'ın yanında yetişmiş çok değerli hocalar vardı. Bunlardan bazıları Prof. Dr. Ferhan Berker, Prof. Dr. Orhan Ulutin, Prof. Dr. Nejat Harmancı, Prof. Dr. Remzi Özcan idiler. Prof. Orhan Ulutin ile Prof. Nejat Harmancı daha sonra Cerrahpaşa'ya geçtiler.

1967'de Çapa'da, Psikiyatri Kliniği'nin karşısındaki alana İç Hastalıkları Kliniği binası yapılıncaya Çapa'daki iç hastalıkları kliniklerinin hepsi o binaya taşındılar.

İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde Tedavi Kliniği adı altında bir iç hastalıkları kliniği daha vardı. Haseki Hastanesi'nde kendine ait bir binada bulunurdu. Bilim ve araştırma düzeyi yüksek bilinen seçkin bir klinik sayılırdı. Ord. Prof. Sedat Tavat başkanlığında, Prof. Reşat Garan, Prof. Suphi Artunkal, Prof. Alâeddin Akçasu, Kemal Önen, Celal Öker gibi hocalar vardı. Bu kürsü hocalarının bazıları aynı zamanda Farmakoloji Enstitüsü'nü de yönetir, bize farmakoloji dersi de verirlerdi. Bu hocalardan Prof. Nabi Kastarlık soğuk bir kış günü sabahı (Mart 1958) bize Haseki hastanesi amfisinde penisilin ile ilgili bir ders vermiş ve derste penisilin alerji yapabilip ani ölümlere sebep olacağını

vurgulamış, dersi "Aman ha, Penisilin kullanırken çok dikkat edin!" diyerek bitirmişti. Ertesi gün ölüm haberini aldığımızda, o gece ateşlenip kendisine Penisilin yapıldığını öğrenmiştik.

Reşat Garan çok nazik kibar bir hocamızdı. Farmakoloji sınavında ona düşmüştüm. Hocalar, Haseki Hastanesi'ndeki klinik işlerini bitirdikten sonra Beyazıt'taki enstitüye gelirlerdi. O gün de nedense epey geç geldiklerinden sınavın başlaması çok gecikmişti ve benim müthiş başım ağrıyordu. O sıralarda Paris'te olan ablam bir ilaç bulmuş, sınavlardan konserlerden önce alınca zihnini çok açıyormuş diye bana da yollamıştı. Bir iki kere sınavdan önce aldığımızda gerçekten kafamı pırl pırl yapmıştı. Ama birkaç saat sonra çok baş ağrısı yapıyordu. O gün de bu ilaçtan almıştım ve sınav gecikince baş ağrısı başlamıştı. Ne olduğunu hatırlamıyorum ama herhalde Amfetamin türü bir ilaçtı. O durumda sınava girmekten vazgeçecek bir halde idim. Bülent Berkarda da benden üç yıl önce mezun olmuş o kliniğe asistan girmişti, sınavda hocasına yardım ediyordu. Benim sıram gelince ben girmeyeceğimi söylediğimde olmaz öyle şey diyerek beni sınav odasına sokuverdi. Hocanın sorduğu bir iki şeyi cevaplandırmıştım ama sorduğu bir ilacı bir türlü hatırlayıp anlatamıyordum. O sınavda ilaçların formül adlarını da sorma hakkımız vardı ama bu ilacın başka adı olmadığını biliyordum. Sırf vakit kazanmak için formül adını söylemesini rica ettim. Reşat Bey uzun uzun düşündü taşındı bir türlü bulamadı, yanında oturan Bülent Berkarda'ya "Siz biliyor musunuz Bülent Bey?" dedi. Bülent işin farkında, dudaklarını ısırıp duruyordu. Ben ise vaziyetin garipliğinden gülmek için kendimi zor tutuyordum. Sonunda Reşat Bey ıkına sıkıla "Ço-ço-çok affedersiniz ama sınavda ben size soru sormak durumundayım, sizin sorunuzu cevaplamak zorunda değilim" deyiverdi. Sınav odasından çıktığımda ben kahkahalarla güler haldeydim ve dışarıdaki arkadaşlar beni başarılı biçimde geçtim sanmışlardı.

Patolojik anatomi de tıp öğrenciliğindeki en zor derslerden biriydi. Cilt cilt kitapları olan bu dersin kitaplarının cesametine hiç de uymayan küçücük boylu bir hocası vardı. Ord. Prof. Besim Turan adındaki bu hoca "r"leri pek söyleyemezdi ve derslerini anlatırken amfinin üst sıralarından kaçan öğrencilere "kaçmayın beğleğ, kaçmayın sonra pişman oluğunuz!" diye seslenmesi ile öğrenciler arasında ünlenmişti. Patoloji derslerine Doçent Münevver Yenerman ve Doçent Bedrettin Pars adlı hocalar da gelirlerdi. Münevver hanım, sarışın, kibar görünümlü ve zevkli giyinen bir hocamızdı. Bedrettin Bey de Avrupai görünümlü bir hoca idi. İkisinin de dersleri zor bir konu olduğu halde zevkle dinlenip anlaşılabilir nitelikteydi. Patoloji enstitüsünde adını ve şöhretini duyduğumuz ama biz patoloji okurken enstitüde bulunmayan, bize derse de gelmeyen bir hoca Doçent Talia Bali Aykan idi. Çok değerli ama o nispette de sınavlarından geçilmesi zor bir hoca olduğu söylenirdi. Talia hanım ile sonradan, psikiyatri kliniğine asistan olduğumda tanıştım ve çok değer

verdiğim, iyi dost olduğum, dürüstlüğüne ve çalışkanlığına hayran olduğum bir insan olarak kaldı. Kendisine yapılan bir haksızlıktan dolayı üniversiteden istifa etmeye kalktığında, o yıllarda dekan olan İhsan Şükrü Aksel istifasını kabul etmeyip onun psikiyatri kliniğindeki patoloji laboratuvarında araştırmalarını sürdürmesini sağlamıştı. Bu nedenle öğrenciliğimiz sırasında bize derse gelmemişti. 27 Mayıs 1960 devriminden sonra tekrar enstitüsüne dönmüş, 1967'de Cerrahpaşa Tıp Fakültesi açılınca oraya geçmiş, 1985'de yaş haddinden emekli olduktan sonra da Tabip Odasında çalışmalar yapmıştı. 2003 yılında, Çanakkale'de tatil yaptığı sırada, denizde yüzerken boğularak öldü.

Cerrahi derslerinin en şatafatlı hocası Ord. Prof.Dr. Kâzım İsmail Gürkan'dı. Cerrahpaşa'daki kliniğine sabahları geldiğinde merdiven başındaki çan çalınır, klinikteki doktorlar hemen hazır ol halinde merdivene sıralanıp hocayı karşılarlarmış. Ben çanın çalınmasına da doktorların merdivendeki sıralanmalarına da doğrudan tanık olmadım ama Burhanettin Tokar amfisindeki derslerini iyi hatırlarım. Tiril tiril ketenden bir gömlek giyerdi ve garip bir losyon kokusu yayardı. Bir keresinde beni derse kaldırdığında o gömleği yakından görüp losyonun kokusunu da yakından almıştım. Hâlâ o koku burnumdadır. Pahalı bir erkek losyonu idi. Otoriter sesi ile anlattığı derslerin çoğunu hâlâ unutmamışımdır. Kazım İsmail bekâr bir hocamızdı. Toplumsal olayların çoğunda etkinlikte bulunduğu gibi sanat ve edebiyatla da ilgili, kültürlü bir insandı. Yaşamının sonuna doğru, sanırsam 1970'li yılların başında evlendi ve 1972 yılı Mart ayında da aniden öldü.

Cerrahpaşa'da iki cerrahi kürsüsü vardı. Bunlardan biri Kazım İsmail'in başkanı olduğu I. Cerrahi, diğeri de başkanı Ord. Prof. Fahri Arel olan III. Cerrahi kürsüleri idi. Kâzım hocanın kliniğinde yıllanmış doçent olup profesör olabilmek için kadro bekleyen Bedii Gorbon, Baha Sezer gibi hocalar vardı. Fahri Arel hocanın kliniğinde de Nihat Dorken, Adnan Salepçioğlu, Tarık Minkari vardı. Adnan Salepçioğlu İngiliz görünümlü idi. Annesi İngiliz imiş ve tam İngiliz aksanı ile İngilizce konuşurdu. Buna karşılık doçentlik sınavının yabancı dil sınavı döneminde onu İngilizce'den çaktırmış olmaları dillere destan bir olay olmuş, bu sınavlarda ne gibi entrikalar dönebildiğini bize daha öğrencilik yıllarımızda belirtmişti.

Çapa'da ise II. ve IV. (eksperimental) cerrahi klinikleri vardı. Eksperimental cerrahi kliniğinin adı sonra 'Rekonstrüktif ve Plastik Cerrahi' oldu. II. Cerrahi Kliniği'nin başında bir zamanların çok ünlü cerrahi ve korkulan hocası Ord. Prof.Dr. Kemal Atay (Kara Kemal), Eksperimental cerrahinin başında da plastik cerrahinin ülkemizde kurucusu ve uygulayıcısı sayılan Prof. Dr. Halit Ziya Konuralp vardı. Kemal Atay hocanın emeklilik yılına rastladık. Bize bir kere derse girdi. Onun kürsüsündeki doçentler Fikret Karaca, Şinasi Güçhan ve Şevket Tuncel derse girerlerdi. Eksperimental cerrahi kliniği

hocalarından Şinasi Hakkı Erel vardı. O da piyasada isim yapmış ünlü cerrahlardan ve çoğunlukla Alman Hastanesi'nde yapardı ameliyatlarını. Bize bir kere derse gelmişti. Çok güzel ve bakımlı bir beydi. Onu seyretmekten ne anlattığına pek dikkat etmemiştik herhalde. Aynı kürsünün dikkati çeken hocalarından biri de Doçent Süleyman Dırvana idi. İlk klinik sömestrimizde bize oldukça sık derse gelmişti. İnce uzun boylu, flinta gibi bir hoca idi. Sportmenliği ünlü idi. Türkiye'nin önde gelen yelkencilerindendi. İstanbul Boğazında, Küçüksu'daki büyük Kıbrıslı Yalısının sahibi bir ailedendi ve çok ileri yaşlarına kadar "Settülbahir" adlı teknesiyle yelken yarışlarına girip birincilikler kazandı. Cerrahlığı da çok üst düzeyde idi. İstanbul'da Alman okulunda okurken lisenin devamını Almanya'da tamamlamış, orada Münih üniversitesinde tıp eğitimi görmüş, savaş yıllarında da öğrenciliğine orada devam etmişti. Bu yüzden harp cerrahisini çok iyi bildiği söylenirdi. Ayrıca onun önemli ve kendi adıyla anılan cerrahi teknikleri olduğundan da söz edilirdi. Özellikle endokrinolojik ameliyatlarda başarılı sonuçları olmuştu.

Çapa'daki Cerrahi hocalarından biri de o zamanlar doçent olan Bülent Tarcan'dı. Bülent Tarcan müzik dünyasında da isim yapmış biriydi. Keman çalardı, beste yapardı. Kırklı yılların sonunda doktorlar orkestrası kurmuştu. İyi bir genel cerrah iken, bir ara İngiltere'ye gidip beyin cerrahisi de öğrenmiş, Çapa'daki ilk beyin cerrahisi bilim dalını kurmuştu. Kızdı mı lafını sakınmazdı. Bugün Türk kompozitörleri arasında yeri olan bir bestecidir. Cerrahpaşa'da ise beyin cerrahisinde usta Prof. Dr. Feyyaz Berkay vardı. Feyyaz Bey Alman profesörlerden Niessen'in asistanlığından yetişmiş bir cerrah idi. Niessen onu çok beğenirmiş ve Amerika'ya gidip beyin cerrahisi öğrenmesini önerip desteklemiş. Feyyaz bey Amerika'da beyin cerrahisini öğrenip geldikten sonra üniversitede kendisine rahat çalışıp geliştirebileceği bir alan kolay kolay sağlanmamış, buna ancak 1970'li yılların başında Cerrahpaşa'da Nöroşirurji Kürsüsü ve Kliniği kurulunca kavuşabilmişti.

Kadın-Doğum hocalarına gelince, kadın-doğum klinikleri biri Çapa'da, biri de Haseki Hastanesi'nde olmak üzere iki tane idi. Haseki hastanesindekinin kürsü başkanı Ord. Prof. Tevfik Remzi Kazancıgil idi. Prof. Aykut Kazancıgil'in babası olan Tevfik Remzi Bey, üniversitenin önde gelen, sözü geçen hocalarından biri olduğu gibi piyasada da çok ünlü bir hekimdi. Derslerde kimi zaman hoş, kimi zaman sert hikâyeler de anlatırdı. Asistanları ve doçentleri ondan epey korkarlardı sanırım. Etrafında epey yaşlı kıdemli doçentleri vardı. Bunlardan bazen "doçentoidler" diye de söz ederdi. Bu doçentlerin hepsi de tanınmış ve piyasada aranan hekimlerdi. Aralarında Kamil Akol, Ziya Üstün, Münir Türkent, Tahsin Artunkal, İbrahim Bey, Yusuf Keçecioğlu vardı. Münir Türkent, 1959 veya 1960 yılında *Kadın Ruhu ve Kadında Cinsel Hayat* adında bir kitap yazmış. Kitabın içeriğinin müstehcen olup olmadığı konusunda ortalıkta epey tartışma çıkmış, Münir Bey'in de başı epeyce derde girmişti.

Çapa'daki kadın-doğum kliniğinin kürsü başkanı ise, Ord. Prof. Dr. Naşid Erez idi. Haseki'deki kadın doğum dersleri daha renkli ve daha eğlenceli idi ama Çapa'daki klinik daha yeni ve temizce bir binada idi. Kadın-Doğum stajında kliniklerde doğumhane nöbeti yapmak ve bunun için de klinikte bir hafta nöbet yapıp geceleme zorunda idik. Bana daha temiz görüldüğünden ben stajımı Çapa'da yapmayı tercih etmiştim. Orada da nöbet bir seferinde aralıksız üç gün ve gece, bir seferinde de aralıksız dört gün ve gece olarak yapılıyordu. Stajımız yaz başına rastladığından kliniğin asistanlarından bazıları yıllık izinlerini kullanıyorlar, doğumhaneye de tek bir asistan bakıyordu. Doğumhane aralıksız işlemekteydi. Hele akşam olup ta klinikte tek bir asistan doktor nöbetçi kaldığında zavallının aşağı yukarı koşturmak canı çıkıyordu. Tam yukarıda doğumhanedeki bir doğumla uğraşırken, aşağıdan “doğum geldi” diye acil telefon geliyor, doktor apar topar aşağıya koşmak zorunda kalıyordu. Bu durumda da doğumların çoğu o inene kadar aşağıda taksinin içinde olup bitiyordu. Bu nedenle Aksaray-Topkapı civarında çalışan taksi şoförlerinin çok deneyimli birer ebe olduğunu düşünmüşümdür.

Ben tıp eğitimine psikiyatrist ve psikanalitik olmak amacıyla girdiğimden, diğer dalların pratiklerinde çok hevesli ve meraklı bir öğrenci değildim. Hele son stajım olan kadın-doğum stajında arkadaşların çoğu aman doğum yaptırılm diye hevesle koşuşurlarken, ben elimde bir psikanaliz kitabı ile doğumhanenin köşesindeki merdivene tünerek oturur, ayıp olmasın diye de her doğumda yerimden kalkıp bebeğin göbeğini kesme görevini üstlenirdim. Gece nöbetlerinde ise benimle birlikte nöbete Şükriye adında çok iyi bir arkadaş kalıyordu. Şükriye'nin mecburi hizmeti olduğundan gideceği yerlerde deneyimli olabilmek için olabildiğince fazla doğum yaptırmak istiyordu ve gece benim kalkmamamı, benim sıram geldiğinde kendisinin bunu üstleneceğini söyleyerek bana çok büyük iyilik de yapıyordu. Ancak nöbet sırasında bir gün, Avrupa'ya giden babamın döviz sorununun çözümü için Merkez Bankası'na gitmem gerekiyordu. Bu derdimi Doçent Orhan Esen beye açtığımda, o gün yapılacak olan sezaryene yardım edersem izin verileceğini söyleyince mecburen bir sezaryen ameliyatına asiste ettim. Bir gün de doğumhanede ne olduğunu anlamadan kendimi doğum yapmakta olan kadının önüne itilmiş bulunca, zaten kolay olan doğumu yaptırmış oldum. Onun ardından ben yine merdivende tünemiş kitap elimde otururken, gece nöbetinden beri doğum yaptırmaktan yorulmuş Asistan Dr. Abidin Bey, “E, bu doğumu da siz yapın bari!” deyince mecburen yerimden kalkıp kadının önüne geçtim. Çocuk geliyordu. Kafasını tutup biraz çekişirdim ama biraz yavaştan alıp işi uzattığımdan, Abidin Bey çocuğun viyaklamasını duymayınca “Ne oldu?” diye bana baktığında “I-ıh gelmiyor efendim” deyince zavallı korkarak apar topar yerinden fırlayıp telaşla geldi ve çocuğu çıkardı. Sonra da bana “Sizin kollarınız galiba kuvvetsiz, biraz kürek çekseniz” diye nasihat etti. Oysa ben 13 yaşımdan beri yazlarımı

Caddebostan Suadiye arasında denizde yüzüp kürek çekerek geçirdim. Yani eninde sonunda bir buçuk doğum ve bir sezaryen ameliyatı yapmış olarak kadın-doğum stajını ve tıbbiyeyi bitirdim.

Tıp eğitimi içinde iğne yapmayı öğrenmek de pek kolay olmamıştı. O yıllarda pratik eğitim anlaşılan sistematik olarak verilmiyordu. Adaleye iğne yapmayı ancak sabah erkenden koğuşa gidip, hastalara sabahları iğnelerini yapan hademelikten yetişme bir hastabakıcıdan öğrenmiştik. Ben damar iğnesi yapmayı öğrenmeden mezun olmuşum. Teorik olarak nasıl yapılacağını biliyordum ama pratiğim yoktu. Psikiyatriye asistan olduğumda İhsan Şükrü hoca Avrupa'ya kongreye gideceği bir zamanda ablasını Taksim'deki muayenehanesine bırakmış, ablasının rahatsızlıklarına bakan dahiliyeci Sevda hanım da doğum izninde olduğundan, bana eve dönerken ablasına uğrayıp ilgilenmemi, iğnesini falan yapıvermemi rica etmişti. Hocanın ablası çok tatlı, güzel ve hocadan da şişman bir hanımdı. Ona uğradığımda, muayenehanedeki sekreter damardan yapılacak bir iğnesi olduğunu söyleyip ilacı ve enjektörleri önüme koyuverince bende şafak attı ama hiç renk vermeden teorik bilgilerime dayanarak yaratana sığınıp iğneyi sokuverdim ve ilk sokuşumda da damara girdim. Abla hanım benden çok memnun kalmaz mı, “aman sizin eliniz çok hafif, Sevda hanımdan da iyi yaptınız! Bir daha iğnelerimi hep siz yapın” demez mi? Ben halimden memnun işi geçiştirdiğimden ferahlamışken, iki gün sonra tekrar iğne yapmak gerektiğinde, bu sefer yaratana sığınmak ta yetmedi ve kadıncağızın kolunu epey morarttı, ama ilk günkü başarının etkisiyle yine de iyi iğne yapar sayıldım.

Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları stajı Haseki Hastanesindeki Çocuk Kliniğinde yapılıyordu. Hocaları da Prof. Şevket Salih Soysal, Prof. Sezai Bedrettin Tümay ve Doç. Dr. Metine Bilger ile Doç. Dr. Cihat Gürson idiler. Kürsü başkanı Şevket Bey sert ve sinirli bir hoca idi. Stajyerlerin sabah erkenden gelmelerini, öğleden sonra da kalmalarını isterdi. Sabah erkenden girdiğimiz klinikten öğlen 12:00de dışarı çıkarılırdık, saat 14:00de tekrar gelmemiz istenir ve yoklama yapılırdı. Ne var ki, bizim staj yaptığımız 1959 yılında ne Haseki Hastanesi'nin civarında yemek yenecek bir yer, ne de klinikte oturup bekleyecek bir yer vardı. Evim uzakta, ta Teşvikiye'de olduğundan, benim gidecek yerim yoktu. Bereket yaz aylarında staj yaptığımdan, bahçede bir ağacın altına oturup, evden getirdiğim sandviç veya kuru köftelerimi yiyerek, beklerdim. Saat 14:00de Şevket Hoca kliniğin kapısındaki merdivenlerin tepesinde durup, bağırp çağırarak yoklama yaptırırken, stajyerleri de tek sıra halinde karşısına dizerdi. Hastane bahçesindeki hastalar ve hasta sahipleri de koca koca beyaz gömleli, doktorluğuna bir iki ay kalmış hekim namzetlerinin o halini, mehter bandosunu seyrederek gibi seyrederdiler. Bu sertliği yüzünden öğrenciler arasında Şevket Hoca “Çamur Şevket” diye anılırdı.

Klinik stajlarından iç hastalıkları, cerrahi ve kadın-doğum “büyük staj” diye adlandırdığımız iki ay süren uzun stajlardı, on beş gün süren diğer dalların stajlarına da “küçük staj” denirdi. Küçük stajlarda stajın sonunda sınavına girilir, geçilmezse iki hafta sonra tekrar girilirdi. Dolayısıyla bu stajlar da güle oynaya zevkli geçerdi. Bunlardan kulak boğaz burun dersinin hocası Ord. Prof. Ekrem Behçet Tezel ilginç bir kişiydi. Çabuk kızar, kızınca bütün sınıfa beddualar eder ama bunların ciddi olmadığını da açıkça belirtirdi. Dersleri Çapa'nın büyük amfisinde verirdi. Bir gün dersten önce birkaç erkek arkadaşla ben amfinin dışında sohbet ederken, hocanın girip yoklama yaptığı haberi gelince apar topar amfinin üst kapısından içeri girip üstteki sıralardan birine oturduk. Hoca yoklama yapıp isimleri okurken birden “Koptagel Osman Paşa” deyiverdi. Soyadımdan dolayı beni kastettiği belliydi ve ben amfinin tepesindeki sıralardan birinden “burada” diye cevap verdim. Ekrem Behçet Bey sanırsam asker kökenliydi ve büyükbabamı tanıyordu ve “Paşanın nesisin?” dedi ben de torunu olduğumu söyledim. Birkaç isim daha okuduktan sonra anlaşılın rahat etmemiş ki, bu kez “Ne işin var oralarda, yakışır mı paşa kızına böyle oturmak, şu yanındaki eşkiyalara bak!” demez mi? Evet, ben dört erkek arkadaşım ortasında otuyordum, ama o arkadaşların hepsi de yaramazlık bile etmeyen çok kibar, halim selim çocuklardı, ancak ne hikmetse o gün hepsi bıyık bırakmışlardı. Aradan bunca yıl geçtiği halde bizim sınıf arkadaşları bu olayı hâlâ hatırlarlar.

Ftizyoloji stajı yaptığımızda karşılaştığım bir kişi ve onunla daha sonra olan bir olay da şöyleydi. Ftizyoloji stajı da on beş günlük küçük stajlardandı. Stajyerlerle uğraşan çalışkan ve titiz bir asistan doktor vardı. Her sabah erkenden yoklama yapıyor ve vizitlerde stajyerlere bir şeyler öğretmeye çalışıyor, işini gayet ciddi tutuyordu. Stajın ortalarında, yani bitmesine bir hafta kala, saat 10:00 civarında, koridorun ucundan sallana sallana yaşlıca, traşı uzamış, üstü başı biraz hırpanice bir adam geldi, beni koridorda görünce kibarca bir selam verip “kuzum burada ne stajı yapılıyor?” dedi. “Ftizyoloji” dedim “O nedir ki?” diye sordu, “İşte akciğer hastalıkları, verem falan” dedim, “Peki, nerede kayıt yapılıyor” deyince “Stajın ortası oldu, kayıt yapmazlar artık” diyerek asistanın odasını gösterdim. “Dur bakalım” diyerek odaya girdi. Biraz sonra çıktığında anlaşılın kaydımı yaptırmıştı. Bana “Kuzum buraya kaçta gelinip kaçta gidiliyor?” diye sorunca, “Vallahi, biz sabah sekiz buçukta gelip öğleden sonra ikide gidiyoruz, ama artık sizi bilemem!” dedim. O günden sonra sabah erken olmasa da kliniğe gelen bu arkadaş, epey kıdemli bir öğrenci olan Memduh Eren imiş. Staja gelmeye başladıktan sonra (yıl 1958 yazı idi) politik konuşmalar yapıp atıp tutuyor, o ciddi ve sert asistanımız dahil herkes etrafında halka olup onun dediklerini dinliyorlardı. O zamanların muhalif yayın organlarından *Akis* dergisine yazılar yazdığını falan söylüyordu. Staj bittikten

sonra da ona Beyazıt'ta falan rastladığımda her zaman bana kibarca selam verir olmuştum. Memduh Eren'den daha sonra yine söz edeceğim.

Psikiyatri dersi ve stajı benim konuya özel ilgim bir yana, bizim bütün sınıfın da en hoşlandığı, beğendiği dersti. Bunda konunun ilginçliği yanı sıra hocaların davranışı, kalitesi ve klinik ortamının da önemli rolü vardı. Bakırköy Akıl Hastanesinde bulunan üniversite kliniği, Çapa'daki binasının yapımından sonra 1955'de Çapa'ya taşınmıştı. Biz bu çok güzel ve tüm uygar donanımlara sahip tertemiz binada ders görüp staj yapıyorduk. Dersler Kürsü Başkanı Ord. Prof. Dr. İhsan Şükrü Aksel ve klinik profesörü Prof. Dr. Kazım Dağyolu tarafından veriliyordu. Derslere klinikteki ve bazen de Bakırköy'deki ilginç hastalar da getirilip gösteriliyordu. Gerek hocalar, gerekse klinikteki en alt düzeydeki görevliden en üst düzeydeki hekimlere kadar herkes sakin, kibar davranışlı, güler yüzlü, birbirine saygılı görünen dostça bir davranış içindeydi. Dersler Perşembe günü öğleden sonra saat ikide, Psikiyatri ile Ortopedi kliniklerinin arasındaki Mazhar Osman Amfisinde yapılırdı. İhsan Şükrü Hocanın dersi olduğu günler, amfiye bir koltuk getirilir ve Prof. Kâzım Dağyolu o koltuğa oturup dersi izlerdi. Bu da o zamana kadar diğer dallarda rastlamadığımız bir nezaket ve saygı gösterisiydi. Psikiyatri derslerinde Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin de gelmesiyle amfi adamakıllı kalabalık olurdu. Kâzım Dağyolu'nun derslerinde ise bu kalabalık daha da artardı. Kâzım Bey derslerini dramatik bir havada verirdi. Kâzım Bey hakkında öğrenciler arasında “İyi bir siyah kumaş bulduğunda topla almış”, “Babası öldüğünde, çok sarsılmış ta kendisine elektroşok yaptırmış” gibi çeşitli söylentiler dolanırdı. Daha sonra kliniğe asistan olduğumda Kâzım Bey'in değişik renkte de elbiseler giydiğini, şıklığına önem verdiğini ama derse çıkarken kıyafetine daha da özen gösterip mutlaka koyu renk elbise giydiğini görmüştüm. Babasına ısrar edip bahçede gezmeye çıkardığında, saçma ile kuş avlamaya kalkan komşu çocuğun tüfeğinden çıkan saçmaların babasına gelerek onu öldürmesinden suçluluk duygusuyla büyük bir üzüntüye kapıldığını ama elektroşok falan yaptırmadığını öğrenmiştim. Bizim sınıfın stajyer albümünde yapılan ankette Kazım Dağyolu fakültenin en güzel ders veren hocası seçilmişti.

Ben psikiyatri ve psikanaliz eğitimimi yurtdışında yapmayı planlamış ve bu konuda yaptığım yazışmalara da olumlu yanıtlar almıştım, ancak psikiyatri stajı yaparken daha da yakından tanıdığım Çapa Psikiyatri kliniği ve hocalarının bana çok olumlu gelmesi yanı sıra, hocalardan kliniğe asistan olmam için gelen teklifler üzerine burada başlamaya karar verdim. Hocalar (İ. Ş. Aksel ve K. Dağyolu) asistanlığa başvuruma çok memnun oldular ve onların yanında bulunduğum ilk bir buçuk yıl içinde beni hem el üstünde tuttular, hem de yanlarından ayırmadılar diyebilirim. Birkaç dil bilmem İhsan Şükrü hocanın çok işine gelmişti. Yurt dışındaki akademik ve bilim dünyası ile sıkı ilişkileri olduğundan mektuplaşmalarını benim yürütmemi istiyor ben de bundan epey bir

şeyler öğreniyordum. Adlarını kitaplardan duyduğumuz önemli bilim insanları ile Hoca samimi ilişkiler içindeydi. Daha sonra birlikte bulunduğumuz uluslararası toplantılar ve kongrelerde de Hocanın bu insanlarla ilişkisinin sadece yazıda kalmayıp kişisel dostluklar halinde olduğunu ve İhsan Şükrü Hocanın yurt dışı bilim dünyasında çok iyi tanınıp saygın bir yeri bulunduğunu da görmüştüm. İki hoca ile de yakın ilişkide olduğumdan onların sohbetlerinden Türkiye'deki psikiyatrinin kayıt dışı tarihi hakkında da birinci ağızdan bir şeyler öğreniyordum. Her iki Hoca da hocaları Mazhar Osman'a candan bir sevgi ve saygı ile bağlıydılar, ona toz kondurtmazlar, her fırsatta onun özelliklerini anlatır, örnek verirlerdi. İhsan Şükrü hoca daha tıp öğrencisi iken Mazhar Osman'ın yanına gelmiş ve onun hem çalışkan ve başarılı, hem de sadık öğrencisi olarak sonuna kadar yanından ayrılmamıştı. Mazhar Osman yardımcılarını bilgi ve görgülerini arttırmaları için yurtdışına yolladığında, İhsan Şükrü hocayı da Almanya'ya yollamış, o sıralarda yeni gelişmekte olan nöropatolojiyi öğrenmesi için de zamanın ünlü patoloji bilgini Spielmeyer'in yanına Münih'e göndermişti. Oradan döndüğünde de nöropatoloji laboratuvarını kurduğunu. O dönemlerin gündemindeki hastalıklar olan sifiliz, kuduz ve uyuşturucu madde bağımlılığının nöropatolojik incelemeleri konusunda İhsan Şükrü Aksel'in çok çalışmaları olmuş ve bir de kendi adıyla anılan boyama yöntemini bulmuştu.

O zamanlar akliye-asabiye (nöropsikiyatri) olarak nöroloji ve psikiyatri birleşik bir uzmanlık dalı (aslında klinikler ve kürsüler ayrılmış olsa da 1967 yılına kadar bu uzmanlık birleşikti) ama akademik aşamalarda nöroloji ve psikiyatri ayrı birer doçentlik imiş. Mazhar Osman'ın meslek yaşamında epey mücadeleler ve çatışmalar olmuştu (bunların ayrıntıları psikiyatri tarihi ile ilgili yazılarda bulunur) ama Dr. Mustafa Hayrullah ile Mazhar Osman arasında o dönemin gazete haberlerinde de baş sayfalara geçmiş bir çekişme, dava olayı ve geçimsizlik vardır. İhsan Şükrü de o sıralarda doçentlik sınavına girecektir. Nöropatoloji ile uğraştığından nörolojiden doçentliğe girmesi düşünülmüştür. Ne var ki Mustafa Hayrullah da jüridedir ve Mazhar Osman'a olan hırsını onun gözde yardımcısı İhsan Şükrü'den çıkarmaya kalkıp onu sınavda döndürür durur. Sonunda Mazhar Osman buna öfkelenip İhsan Şükrü'yü psikiyatriden doçentlik sınavına sokar, o sınavda nöroloji hocası Mustafa Hayrullah bulunamadığından, sınav başarıyla biter ve İhsan Şükrü Hoca psikiyatri doçenti, derken profesörü ve kürsü başkanı olur. Bu olayı bana İhsan Şükrü hoca kendisi anlatmıştı.

İhsan Şükrü Hoca psikiyatrinin bütün inceliklerine sahip ve yeniliklerin uygulanmasını içtenlikle destekleyen bir hoca ve hekimdi ama nöropatoloji de onun vazgeçemediği, sevdiği bir konu idi. 1933 Üniversite Reformu'nda Türkiye'ye gelen Alman profesörlerden patoloji hocası Philipp Schwartz'ın

Ord. Prof. Dr. İhsan Şükrü Aksel (1899-1987)

Prof. Dr. Kâzım Dağyolu (1912 - 1996)

derslerinin tercümanlığını da yapmıştı. İhsan Şükrü Hoca nöropatoloji ile ilgisi arasında kuduz ve uyuşturucu maddelerin beyin üzerindeki etkileri konusunda da önemli incelemeler yapmıştı. Kuduz ve beyin hastalıklarıyla ilgisi arasında Türk tıbbında önemli bir isim sayılan, Kuduz müessesesi müdürü bakteriyolog Dr. Zekâi Muammer Tunçman (1897-1980) ile de işbirliği ve dostluğu vardı. Zekâi Muammer Bey, kuduz ve diğer enfeksiyon hastalıkları ile aşıları konusunda önemli çalışmaları olan, isim yapmış bir doktordu. Hoca, ilk asistanlık yılımda, beni, çıkarmakta oldukları *Rabies* adlı dergiye yardımcı olayım diye ona yolladı. Bu derginin yayın kurulunda adım çıktı ama iki sayı sonra ben yurtdışına gittiğimden ne olduğunu bilmiyorum. Zekâi Muammer Bey'in Semih adlı doktor bir oğlu vardı. Ben Berlin'de iken o da oraya gelmiş ve bir gün beni ziyaret etmişti. Galiba o da enfeksiyon hastalıklarıyla uğraşan bir hekimdir.

Kâzım Dağyolu da Mazhar Osman'ın oğlu gibi sevdiği, yanından ayırmadığı bir asistanı imiş. Onun Mazhar Osman sevgisi de İhsan Şükrü hocanınkinden geri kalır değildi. Üstelik o işi daha da ileri götürmüş, klinik Çapa'daki yeni binaya taşındığında herkesin odası yeni mobilyalarla döşenirken o yeni mobilya istememiş, Mazhar Osman'ın odasındaki yazı masası ve koltuklarını alıp, masanın üstüne de Mazhar Osman'ın adının yazılı olduğu bir

levha çaktırmıştı. Kimileri onun bunu gösteriş için yaptığını söylemeye kalkıştırlarsa da, benim gözlemlediğim kadarıyla burada bir bağlılık ve sevgi de yatmaktaydı.

İhsan Şükrü Hoca her zaman doğal davranan, olaylar karşısında soğukkanlılığını kaybetmeden kısa yoldan çözümler bulabilen, güler yüzlü, organizasyon ve yöneticilik yeteneği üstün biriydi. Kâzım Bey ise özellikle derslerde tiyatro sahnesinde imiş gibi davranan, bunu ders dışı ortamlarda da zaman zaman gösteren bir kişiydi. Bu yüzden çoğu kimse ona “pozör” (‘poseur’ - poz yapan) derdi. Oysa kendisini yakından tanıyınca onun genelde çok çekingen ve yanlış anlaşılmaktan korkan biri olduğu sezilirdi. Her ne kadar aldırma görünmeye çabalıyorsa da eleştiriden ve başarısızlıktan çok korkuyordu. Nitekim işler biraz gerginleşince nasıl paniklediği de ortaya çıkmıştı. 1960 yılında Menderes hükümetine karşı hareketler başlayıp 28 Nisan 1960 tarihindeki ilk karmaşa baş gösterdiğinde, Türkiye o zamanlar henüz böyle olaylara alışık olmadığından herkeste bir heyecan olmuştu. Ertesi gün Kâzım Bey bana arabasına benzin doldurduğunu söylemişti. Nedenini sorduğumda ise “Ne olur ne olmaz, gaza basıp yurtdışına gideceksin!” demişti. Arabasına doldurduğu 30-40 litre benzinle Edirne’ye bile varamayacağını düşünüp için için çok gülmüştüm. İhsan Şükrü Hoca ise hiçbir şey olmamış gibi soğukkanlılıkla işine gücüne bakıyordu.

Kâzım Bey bizim sınıfın stajyer albümünün anketinde fakültenin en iyi ders veren hocası seçilmişti. Kendisi de bunu duymuş ama her nasılsa o albüm ona ulaştırılmamıştı. Ben asistan olduktan sonra bir gün bu albümü ona bulmamı istedi. Ben de albüm komitesindeki arkadaşlara söyleyince, onlar fakülteden mezun oldukları için öğrenci derneği ile ilişkilerinin kesildiğini bunu öğrenci derneğinin yeni başkanı Memduh Eren’den istememi söylediler. Kâzım Bey de ikide bir albümü soruyordu. Bunun üzerine öğrenci derneğine giderek albümü hocaya vermelerini istedim ama o gün oradaki başkan yardımcısı arkadaş vermeye yanaşmadı, ben ısrar edince de Memduh ile konuşmamı söyledi. Kâzım Bey ise devamlı albümü sormaktaydı, gerekirse parasıyla almayı bile teklif ediyordu. Oysa bu gibi albümler hocalara parasız verilirdi. Nihayet bir gün gidip Memduh ile konuştum. Memduh ta albümü vermek tarafı değildi, albümü satıp derneğe kazanç sağlamak falan söz ediyordu. Kazım Beyin o yıl en sevilen hoca seçildiğini, böyle bir şeyin ona ayıp olacağını söylediğimde de “Kim bu Kazım Bey, yenilerden herhalde” dedi. Ben, “Yenilerden değil 21 yıldır orada” deyince, Memduh “Oooo, ben psikiyatriyi Mazhar Osman’dan dinledim, onu tanımıyorum” demez mi? Artık yapacak bir şey yoktu. Kâzım Bey yine albümü sorunca da ben bunu kendisine anlatıp artık bir daha Memduh’a gitmeyeceğimi söyledim.

28 Nisan olaylarında bir öğrenci (Turan Emeksiz) ölmüş, politik ortam daha da gerilmişti ve sonunda 27 Mayıs 1960 tarihinde ordunun yönetime el koyması ile başlayan 27 Mayıs olayı oldu. 28 Nisan olayları öğrenci derneğinin toplantısında başlamıştı ve bu konuda Memduh Eren’in adı da çok geçiyordu. 27 Mayıs’ı izleyen günlerde öğrencilere çok tolerans gösteriliyor, yıllanmış öğrenciler de kolayca sınavları geçip mezun oluyorlardı. Memduh Eren de bunlar arasındaydı. O günlerden bir gün bir şey için Kâzım Bey’in odasına girdiğimde Memduh gayet şık, lacivert kostümler içinde Kâzım Bey’in karşısında oturuyor, Masanın üstünde de bir Stajyer Albümü duruyordu. Kâzım Bey beni Memduh’la tanıştırmak ister gibi “Tanışıyor musunuz?” dediğinde, “Biz tanışıyoruz ama asıl siz tanışıyor musunuz?” deyiverdim.

Patoloji hocası Prof. Dr. Talia Bali Aykan o zamanlar psikiyatri kliniğinde bulunurdu. Psikiyatri Kliniği yapılırken İhsan Şükrü Hoca orada çok güzel bir patoloji laboratuvarı da yaptırmıştı. İhsan Şükrü hocanın bana anlattığına göre, Talia hanım doçentliği sırasında kendisinin ait olduğu Patoloji kürsüsünde bir haksızlığa uğramış ve kürsü başkanı ile çatışmaya girip istifa etmeye kalkmıştı. O zamanlar dekan olan İhsan Şükrü Hoca bu çok değerli insanın istifasını kabul etmemiş ve gelip psikiyatri kliniğindeki patoloji laboratuvarında çalışıp bilimsel araştırmalarını sürdürmesini istemişti. Bizim öğrenciliğimizde de Talia Hanımın ününü duyardık. Çok değerli bir hoca ve araştırmacı ama sınavları da çok zor olduğu söylenirdi. Bizim öğrencilik yılımızda enstitüden ayrılmış olduğundan onu daha önceden tanımıyordum. Çapa kliniğinde tanıdım ve hem çok değerli hem de çok cana yakın bir insan olduğunu öğrendim. Sabahları erkenden kliniğe gelir, laboratuvara kapanıp araştırmalar yapardı. İhsan Şükrü Hoca da sıklıkla onunla buluşup araştırmalara katılırdı. Yaptıkları çalışmaları yurtdışında kongrelerde sunarlardı.

27 Mayıs olayı olduğunda İhsan Şükrü Hoca yurtdışında bir kongreye gitmiş bulunuyordu. Yurtdışı uçak seferleri kesildiğinden beklenen günden iki gün sonra döndü. Gayet sakin ve soğukkanlı tutumuyla kliniğin normal ritminde işlemesini sağlıyordu. Ne var ki genelde herkeste garip bir heyecan ve telaş vardı. Kimileri ellerinde anket formları ile anketler düzenliyor, kimileri ise ne olur ne olmaz düşüncesiyle subay tanıdıkları ile temas kurup çıkar sağlamaya çalışıyorlardı. İhsan Şükrü Hoca kliniğe asistan girmemden bir iki ay sonra beni çok iyi yetiştirmek istediğini ve yurtdışına göndereceğini söylemişti. 27 Mayıs olayından sonra yurtdışından döndüğünde, Berlin Üniversitesi profesörüyle konuştuğunu ve benim Berlin’e gitmem için gerekli düzenlemeyi yaptığını haber vermiş, birkaç ay sonra, sonbaharda, gitmem için hazırlıkları başlatmıştı. Bu arada hükümet üyeleri, demokrat parti milletvekilleri ve diğer bazı politik kişiler tutuklanıyor, Yassıada’da yapılacak mahkemeye çıkartılmak üzere Yassıada’ya gönderiliyorlardı. Bu arada bir gün Talia hanımın da Yassıada’ya gönderildiğini duyup şaşırдық. Meğerse 28 Nisan olayında ölen öğrencinin

otopsisini yapmak üzere çağrılmış olup, kurşun doğrudan öğrenciye mi atıldı yoksa başka yere çarpıp da sekerek öğrenciye mi geldi konusunda otopsiyi yapan patologlar arasında görüş ayrılığı bulunduğu ve Talia hanımın kurşun yarasında veya kurşunda beton yahut asfalt parçası görüp bundan dolayı kurşunun sektiğini söylemesinden ötürü tutuklanıp Yassıada'ya götürülmüştü. Bunu bana yıllar sonra Talia hanım kendisi anlattı. Talia hanım birkaç ay sonra serbest bırakıldı ama o zaman küçücük çocuğu vardı ve herhalde hak etmediği çok zor günleri yaşamak zorunda kaldı. Ben o yıl Ekim'de Berlin'e gittiğimden klinikte olup bitenleri doğrudan bilmiyordum, ancak üzücü şeyler olduğunu duyuyordum Bu arada duyduğum bir şey de Talia hanımın patoloji laboratuvarındaki deney farelerinin onun ve İhsan Şükrü hocanın yokluğunda dışarı salıverildikleri idi. Oysa o fareler deneysel beyin tümörleri yapmada kullandıkları çok önemli hayvanlardı.

Psikiyatri Kliniği'nde boş bir doçent kadrosu vardı ve bu kadroya üç aday vardı. Bunlardan biri en önce doçent olmuş Selim Özaydın, biri Ayhan Songar, biri de onlardan da sonra doçent olmuş, Almanya'dan gelmiş ve askerliğini yapmakta olan Metin Özek idi. Ben kliniğe başladığımda İhsan Şükrü Hoca "Seni Selim beyin yanına veriyorum. Klinikte en bilimsel çalışan kişidir, ondan çok şey öğrenebilirsin" diyerek beni Selim Bey'in yanına vermişti. Hocaların ikisi de Selim Bey'i tutuyor, hatta yayınlarının sayısını arttırması için bazı çalışmalarında tercümelerini yapmada ona yardımcı olmamı benden istiyorlardı. Ben 15 Ekim 1960'da klinikten ayrılarak Berlin'e giderken her iki hoca da Selim Bey'in o kadroya girmesini istediklerini bana söylemişlerdi.

Ben Berlin'e vardığıktan sonra Ekim sonunda evden yollanan gazetelerden aldığım ilk haber, 147 üniversite hocasının görevlerine son verildiği ve bunların arasında İhsan Şükrü Aksel hocanın da bulunduğu idi. Ertesi sabah bunu klinikte söylediğimde Alman hocalar ve meslektaşların hepsi büyük tepki verdiler. Bunun benzeri olaylar vaktiyle Hitler Almanya'sında da olduğundan ve 1960 yılında hâlâ belleklerde canlı bulunduğu tepkileri epey büyük olmuştu. Hemen İhsan Şükrü hocayı Berlin'e birkaç konferans vermeğe davet ettiler. Hoca, Viyana'da bir kongreye gidiyordu, oradan dönüş Berlin'e de geldi ve konferanslarını verdi. Üniversitedeki görevlerine son verilmesi konusunda fazla konuşmuyor "Canım, çoluk çocuğun işi. Diğer kürsülerde hoca kalmadı, bizde hiç olmazsa Kâzım Dağyolu var" diyordu. Çoluk çocuktan kimi kastettiği belliydi. Kadro beklentisi içinde olan doçentlerin bazılarının Milli Birlik Komitesine sızıp onlara listeleri verdikleri söyleniyordu. Nitekim ertesi yıl yaz tatilinde yurda geldiğimde 27 Mayıs'ı yapan subaylardan biri olan bir akrabama "Ne istediniz bizim hocalardan?" dediğimde, "Biz üniversitenin içini tanımayız, listeyi içerdeki gençler verdi!" demişti. İhsan Şükrü hoca, her ne kadar soğukkanlı davranıyorsa da bu olaydan duyduğu üzüntü ve stresin etkisiyle epey

psikosomatik rahatsızlıkları olmuştu. Mide ülserine ve önemli bir damar hastalığına tutulmuştu. 147 hocanın, bu arada İhsan Şükrü hocanın da üniversiteden ayrılmasından sonra yapılan seçimde, klinikteki boş doçent kadrosuna Selim Bey atanmamış, Ayhan Songar atanmıştı.

147 olayını hazırlayanların başında Cihat Abaoğlu'nun adı geçirdi. Ona her kürsüden katılan kişiler de vardı. Gerçekten de kürsülerde profesör kalmamış gibiydi. Üniversite'den atılmayan profesörlerden Halit Ziya Konuralp'ı dekan yapmışlardı Birkaç tane profesörü de lâzım olur diye tutmuşlardı anlaşılın. Kâzım Dağyolu da bu kalanlardandı. Doçentlerin profesörlüğe yükseltilmeleri için kurulacak komisyon üyelerinin profesör olması gerekirdi. 147 olayından sonra gidenlerle kalanların arasında uçurumlar oluştu. Gidenler üç yıl sonra geri döndükleri halde bu uçurumlar kapanmadı, karşıt cephele oluştu. Bu bölünme ve karşıtlıklar daha sonraki kuşaklara uzanır hale gelip, akademik ortama hayli zarar verdi.

1960 yılı sonunda Halit Ziya Konuralp İstanbul Tıp Fakültesi dekanı olduğunda Berlin Üniversitesi Tıp Fakültesi dekanına bir mektup yazarak İstanbul ve Berlin arasında bir akademik değiş tokuş programı yapılmasını önerdi. O sırada ben Berlin'deydim ve bizim Nöropsikiyatri Kliniği'nin şefi Prof. Selbach dekanı. Prof. Selbach bu projeden memnun olarak kabul ettiğini bildirdi ama karşı taraftan bir türlü cevap gelmez olmuştu. Zaman zaman bana sorduğunda, ben ülkedeki durumun biraz karışık olduğunu söyleyerek işe bulaşmamaya çalışıyordum, ama o yaz sonu ben tatile İstanbul'a giderken Prof. Selbach elime yazışma dosyasını vererek konuyu araştırıp kendisine cevap getirmemi istedi. Mecburen Halit Ziya Bey'den randevu alıp dekanlığa gittiğimde Cihat Bey de oradaydı ve sanki dekanlığı o yönetiyor gibiydi. Bana bir ay sonra Avrupa'da bir tetkik gezisine çıkacaklarını, bu arada Berlin'e de gelip Prof. Selbach ile de görüşeceklerini söylediler. Gerçekten de bir ay sonra geldiler. Prof.Selbach benim onları uçaktan karşılamamı söylemiş, Berlin'de buldukları sürece onlarla ilgilenmem için bana klinikten izin vermişti. Havaalanına karşılamaya gittiğimde Schering firmasının görevlileri lüks bir araba ile gelmiş onları karşılıyorlardı ve o dönem Berlin'in en lüks oteli olan Hilton'a yerleştirdiler. O zamanlar Türkiye'deki ilaç firmalarının en güçlüsü sayılan Schering'in Türkiye temsilcisi ve tıbbi aygıtların ithalatçısı Rıza Derviş idi ve konuşmalardan anladığıma göre bizim hocalarla da yakın dostluk ilişkileri vardı.

Geldiklerinin ertesi günü Prof. Selbach'ın evine çaya davetli idiler. Prof. Selbach davranış etiketine çok önem veren klasik bir akademisyendi. Eşi de Batı Berlin Üniversitesi'nin kurucusu ve ilk rektörü, ayrıca ünlü *Tagesspiegel* gazetesinin sahibi, başyazarı ve tanınmış bir sanat tarihi profesörü olan von Retzlob'un kızı olduktan başka hem tıp doktoru hem de edebiyat doktoru

ünvanlarına sahip, kibar ve aristokrat bir hanımdı. Onları alıp Prof. Selbach'ın evine gittiğimizde yapılacak Berlin Haftası ve İstanbul Haftası programları konusunda iki taraf görüşmeler yaparken bizim hocalar yüksekte atıyor, “biz sizi Hilton’da ağırlayacağız, siz de bizi öyle yapın” diye dayatıyorlar, Selbach'ın “ama bizim çok güzel bir misafirhanemiz var” lafına kulak asmıyorlardı. Oysa üniversitenin o misafirhanesi Berlin'in en itibarlı yerinde, Grunewald ormanının içinde lüks bir villa idi. Bu görüşmeden sonra evden ayrıldığımızda Selbach'lar hakkında istedikleri bilgiyi verirken. Profesör Selbach'ın vaktiyle Berlin'in ünlü üniversite kliniği Charité’de (o zamanlar Doğu Berlin’de kalmıştı) doçent olduğu ama onun şefi Prof. de Crinis'in Almanya savaşta yenilip de Ruslar Berlin’e girdiğinde kafasına kurşun sıkarak intihar ettiğini yoksa ötenaziye katıldığı için Rusların onu öldüreceğini, doçenti Selbach'ın da ortadan kaybolup Batı’daki küçük üniversitelerden birine sığındığını, daha sonra von Retzlob’un kızı ona aşık olup onunla evlenince, kayınpederi Rektör tarafından Berlin’de kurulan üniversitenin Nöropsikiyatri Kürsüsü başına getirildiğini anlattığımda, Cihat Bey büyük bir kahkaha atarak “Desene her yerde aynı şeyler var!” demişti (Cihat Bey’in de kayınpederi Rektör Cemil Bilsel idi.)

Cihat Bey, öğrencilerle yakınlık kuran ve çoğu öğrenci tarafından sevilen ve dersleri de çok güzel olan bir hoca idi ama bizim sınıfın anketinde Kâzım Dağyolu en beğenilen hoca seçilmişti. İki ile konuşmalarım sırasında birbirlerinden pek hoşlanmadıkları izlenimini alırdım. Oysa Berlin’de iken aralarının çok düzelmiş olduğunu, daha sonra İstanbul’da Kâzım Bey ile görüştüğümde onun da Cihat Bey’e iltifatlar yağdırdığını görmüştüm.

Berlin’de buldukları birkaç gün içinde Schering firmasının adamları bizim hocaları sabahtan akşama kadar gezdiriyor, ikramlarda bulunuyorlardı. Prof. Selbach tarafından onlara refakat etmekle görevlendirildiğimden, bu geziler ve ikramlardan ben de yararlanıyordum. O yıl, Batı Berlin Opera binasının inşaatı bitmiş, opera da büyük bir gala ile açılmıştı. Bilet bulmaya imkân yoktu. Beri yandan Berlin’de Schiller Tiyatrosu’nda da çok önemli bir eser oynanıyor ona da bilet bulunamıyordu. Tabii Schering firmasının bu konuda büyük imkânları vardı. Bir gün, akşam programı için hocalara operaya mı tiyatroya mı gitmek istediklerini sorduklarında, Halit Ziya Bey, Hilton otelinin karşısındaki arsada kurulmuş çadır sirkine gitmemizi istemez mi? Benim buna çok üzülüğüm bir yana, Cihat Bey de durumu yersiz buldu, ne kadar ısrar ettiyse de Halit Ziya Bey’i sirk isteğinden vazgeçiremedi, “Adamlara rezil etti bizi” deyip durdu ama o gece o döküntü sirke gitmek zorunda kaldık.

Bu ziyarette yapılan anlaşmadan bir yıl sonra Berlin’de İstanbul Haftası yapıldı ve İstanbul’dan konferans vermek üzere iki profesör geldi. Bu kez gelenler Prof. Süleyman Dırvana ile Prof. İlhan Ulagay idi. İki de çok

mükemmel Almanca bilen bu profesörlerden evli olan İlhan Ulagay’ın eşi Tuba hanım da birlikte gelmişti. Tuba hanım Prof. Mazhar Osman’ın kızıydı. Birkaç dil bilen, kibar, görgülü bir hanımdı. Konferanslar çok kaliteli ve güzel geçti. Sosyal ilişkilerde de hiçbir sorun yaşanmadı. Onlar mağazalara sirkelere değil, görülmesi gereken, müzelere gitmeyi tercih ettiler, Süleyman Dırvana operalara meraklı olduğundan onunla Doğu Berlin’deki operalara da gittik. Tuba hanıma alış veriş etmek isterse onu mağazalara götürmeyi teklif ettiğimde, “Buraya iş için geldik, alışveriş yapmam, daha sonra bir iki gün İsviçre’de kalacağım, alacaklarımı oradan alırım” diye kibarca reddetti. Bu profesörlerin gelişini gerçekten göğsümü kabartmıştı.

Aradan bir iki yıl geçtikten sonra bir sabah Halit Ziya Bey telefon etti o gün öğle üzeri Berlin’e geleceğini, oradan da bir kongre için Leipzig’ye gideceğini söyleyip kendisini karşılamamı istedi. Öğle üzeri havaalanına gittim, neden sonra bir sürü çanta ve kutulardan oluşan el bagajlarının arasında Halit Ziya Bey ortaya çıktı. Uzunca bir Amerika ve batı Almanya yolculuğundan geliyordu ve her yerden o zamanlar Türkiye’de bulunması zor bir takım makineler (fotoğraf makinesi, film kamerası, projektör vs.) almıştı. Onları benim eve bırakıp, doğu Almanya’ya geçecek sonra yine batı Berlin’e dönüp oradan İstanbul’a gidecekti. Ben bu kadar değerli (o zamanlar değerli idiler) eşyaları benim evde bırakmasından çekindim ve içi elbise ve çamaşır dolu büyük bavulunu evde tutarak diğerlerini bir gömlek ve bir pijama ile birlikte küçük bavula koyarak onu Doğu Berlin’e geçirdim. Onu oradaki bir pastanede bulacak olan meslektaşım ortada yoktu. Her tarafı aradık, telefonları cevap vermedi, epey bekledik gelen giden olmadı, Leipzig’e giden son tren de kaçınca, Halit Ziya Hocayı bir taksiye koyup Leipzig’e yolcu ettim. Geleceği gün ve saatte de onu sınır kapısı Check Point Charlie’den alacaktım. Halit Ziya Hoca bu sefer lüks otelde kalmıyor, kendisine ucuz bir pansiyon bulmamı istiyordu. Onu da bulmuştum. Gelgelelim, döneceği gün onu karşılamaya gittiğimde, Hoca Check Point Charlie’den bir türlü çıkmıyordu. O zamanlar Berlin duvarı nispeten yeni yapılmıştı. Sınırdan gelip geçmek epey sorunlu idi. Almanlar hiç geçemiyor, biz yabancı uyruklular ise sıkı kontrolden geçerek sınırı aşabiliyorduk. Sınır kapısında epey bekledikten sonra, hocanın başına bir şey geldi mi diye merak içinde çaresiz eve döndüm ve onun için hazırladığım tavuğu fırına attım. Biraz sonra hoca bir taksiye binmiş olarak kapıya geldi. Ne var ki eski neşesi kaybolmuştu, çok dertli ve öfkeli idi. 147 olmuş profesörler üniversiteye geri döndüklerinde epey sorunlar olmuş, onların yerine geçenlerin çoğu yerlerini geri vermemekte direnmişler ve türlü tartışmalı görüşmelerden sonra nihayet seksiyonlar kurulmasına karar verilmiş ama bu arada Halit Ziya Bey de eskiden beri başkanı olduğu kürsüsünden olmuştu. Kendisine arkadaşları tarafından ihanet edildiğini söylüyor, ikide bir ya fırından çıkan tavuğu ya da

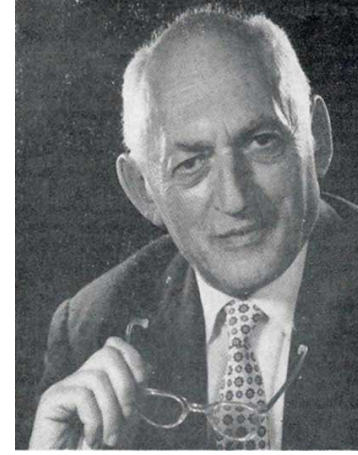
köşede duran şarap şişesini göstererek “işte beni bunun gibi yalnız bıraktılar!” diyordu.

İhsan Şükrü Aksel hoca görevine geri döndükten sonra beni yanına geri çağırınca, Berlin Üniversitesi’ndeki işimden ayrılarak 1964 sonuna doğru geri döndüm. Klinik artık eskisi gibi değildi. Eski dostluk dolu güler yüzlü hava kaybolmuş, dostluklar bozulmuş, klinik görevlileri saflara ayrılmıştı. Bu arada nöroloji de psikiyatri ile birleştirilince klinikte bir bölüme Cerrahpaşa’daki Nöroloji kliniğinin bir bölümü yerleşmiş, saflar daha da çoğalmıştı. Prof. Kenan Tükel, Doç. Edip Aktin ve Asis. Dr. Aynur Baslo Çapa’ya gelmiş, Çapa’dan da Doç. Ayhan Songar ile Asis. Dr. Adnan Ziyalar Cerrahpaşa’ya gönderilmişlerdi.

İhsan Şükrü hoca ile Kâzım Dağyolu arasındaki dostluk ta bitmiş, birbirleriyle çok zorunlu olmadıkça karşılaşmamaya gayret eden kişiler olmuşlardı. İhsan Şükrü hoca yine her zamanki güler yüzü, şakacı hali ile düzeni tutturmaya çalışıyorsa da bu onun için de pek kolay olmuyordu ama o yine de renk vermemeye gayret ediyordu. Eskiden tatlı konuşmalarına, sohbetine doyum olmayan Kâzım Bey ise sıkıcı ve sıkıntılı bir hal almıştı. Kliniğe ancak haftada iki gün falan uğruyor, onu da alt kattaki resim atölyesindeki doktor ve görevli ressam dışında kimselerle görüşmeden geçiriyordu.

Sosyopolitik dalgalanmaların düşünce ve bilim ortamlarına sarsıcı etkileri olduğu ve psikiyatri ile felsefe ve tarih bilimlerinin de bundan en olumsuz biçimde etkilendikleri bilinir. İşte Psikiyatri ortamında da bu etki acı biçimde yaşanmış, eskiden bir bütün halinde gelişmekte olan dal, bölük pörçük bir dağılıma uğramıştı.

Ben yurda döndükten sonra Almanya’da gördüğüm psikoterapi ve psikosomatik eğitimlerinin uygulamalarını İhsan Şükrü hocanın da desteğiyle Çapa kliniğinde sürdürürken, konunun gerekliliği nedeniyle diğer kliniklerin hocaları ve hekimleriyle de yakın ilişkilerim oluyordu. Bunların başında endokrinoloji hocası Prof. Ferhan Berker geliyordu. Ferhan Bey Prof. Frank’ın yanında yetişmiş çok değerli bir bilim adamıydı. O sıralarda eşcinsel sahne sanatçıları gündeme gelmiş ve pek çok genç insan transseksüel olduklarını öne sürerek ameliyatla cinsiyet değiştirmek istiyorlardı. Bazı cerrahlar bunu kendi kararlarıyla yaparken, bazıları da etik ve hukuk kuralları gereği mutlaka psikiyatrik bir rapor istiyorlardı. Bunlar Ferhan Bey’e başvurduklarında, Ferhan Bey onları bana yolluyor, ayrıca genetik ve diğer organik incelemeleri yanı sıra psikolojik yapıları da inceleniyordu. Bu arada bir de Alman Profesör Fritz Reimann ile çalışmalarım oluyordu.

Prof. Dr. Fritz Reimann (1897 – 1996)

Reimann ilginç bir insandı. Radyoloji Kliniği ile İç Hastalıkları Kliniği’nin altındaki zemin katta bulunan Tecrübî Araştırma Enstitüsü’nün başında idi. Bir gün, miyopatili iki kardeş hasta ile uğraşırken onların kan analizlerinin yapılmasını istediğimden, bizim klinikteki laboratuvarı yöneten ve çok değerli bir hekim olan Dr. Sevda Ceyhan’a başvurduğumda, Sevda hanım kendisinin bu analizi yapacak malzemesi olmadığını ama bunu Tecrübî Araştırma Enstitüsü’ndeki Alman Profesör Reimann’ın yapabileceğini, ancak onun aksi bir ihtiyar olduğunu ama belki ben Almanca konuşarak onunla iletişim kurarsam sempati duyabileceğini söylemişti.

Ben de en sempatik davranışımı takınarak Reimann’a gittiğimde hiç yüz vermeden geri çevirmişti. Aradan bir iki yıl geçtikten sonra, birlikte yaptığımız endokrinolojik çalışma konusunda Prof. Ferhan Bey’in odasına girdiğimde, Prof. Reimann oradaydı ve Ferhan Bey’in “hah işte aradığın insan burada!” diye beni ona takdim etmesiyle onunla işbirliğimiz ve dostluğumuz başlamıştı. Prof. Reimann toprak yiyen insanlardaki demir eksikliği anemisi konusunda çalışmalar yapıyor, bu hastaların psikolojik durumlarının da incelenmesini istiyordu. Toprak yiyen hastaları bulmak o kadar kolay değildi. Prof. Reimann her gün bütün kliniklerin servislerinde detektif gibi dolaşıp böyle hastaları buluyor, bana gönderilmelerini sağlıyordu. Bu çalışmalardan çıkardığımız sonuçları yurt içi ve yurtdışı kongrelerde sunup yayınlamıştık. Prof. Reimann hemen her gün benim odama uğrar hem hastalıklar hakkında hem de çeşitli konularda benimle sohbet ederdi. Kendinden pek bahsetmezdi ama dostluğumuz yıllar boyunca sürdüğü ve ben Cerrahpaşa’ya geçip o da emekli olduktan sonra haftanın bir iki günü Cerrahpaşa’ya Prof. Orhan Ulutin’in hematoloji laboratuvarına gelip çalışmalarını sürdürürken de devam ettiğinden, zamanla bazı şeyleri öğrenmiştim. Prof. Reimann, Silezyalı (Almanya ile Çekoslovakya arasındaki bir sınır bölgesi) bir Musevi ailenin çocuğu idi. Babası hekimdi. Kendisi önce fizik ve felsefe okumuş sonra da tıp eğitimi görmüştü. Graz ve Prag üniversitelerinde hematoloji konusunda önemli çalışmaları olan tanınmış bir profesördü. Nazi rejimi Avrupa’yı sarmaya başladığında o önceleri kendisine bir şey olmayacağını sanmış, işine gücüne devam etmeye bakmışken, giderek yakınlarının ve ailesinin de toplama kamplarına götürülmesi, kendisinin de üniversitedeki işine son verilmesi üzerine işin ciddiyetini anlamış. Bu sırada, arkadaşları onu bir an evvel ülke dışına kaçması için zorladıklarında, artık o da

çok sevdiği nişanlısıyla birlikte ülke dışına kaçmaya karar vermiş, fakat son anda nişanlısının apandisit ameliyatı olması gerekince, o postayı kaçırap beklemiş, ama kızın rahatsızlığı geçmemiş, komplikasyonlar olmuş. Sonunda Nazi baskısı artık çok tehlikeli boyuta varınca, nişanlısına, bir gün bir yerde buluşmak üzere acı içinde veda ederek yola çıkmış. Arkadaşlarının organize ettiği kaçış planlarındaki son seferi de kaçırdığından, yoluna kara yolundan devam ederken Çekoslovakya'da tutuklanıp hapse atılmış. Hapishanedeki gardiyan hemoroitlerinden çok çekiyormuş, onunla ahbab olup hemoroitlerini tedavi edip iyileştirmesi üzerine gardiyan ona iyi davranıp bazı şeylere göz yumunca hapisten kurtulmuş ve Bulgaristan üzerinden Türkiye'ye 1942 yılında gelmiş. Türkiye'ye vardığında artık üniversitelerde iş bulma olanağı yokmuş. Yanında getirdiği para ile bir ermeni tüccarla ortaklık kurup Eminönü'nde bir dükkânda zahire ticareti yapmış. Bu arada Türkiye Almanya'ya savaş ilan edince Türkiye'de yaşayan bütün Alman uyruklu kişiler Anadolu'ya enterne edildiklerinde, Reimann da Çorum'a gönderilmiş. Çorumda yaşadığı köyde veya kasabada doktor olduğu öğrenilince köylüler kendisine gelmeye başlamış o da onlara elinden gelen yardımları yapmış. Bu arada demir eksikliği anemisi gösteren hastaların çoğunun toprak yemiş olduklarını gözlemlemiş. Bu konuyu o yıllarda bir Türk hekim, Dr. Muin Memduh Tayanç da bulmuş ve yayınlamışmış. Çorum'dan döndükten sonra Dr. Tayanç ile de temas etmiş ve bu konuda çalışmaya başlamış. İstanbul'da, 1933 yılında Üniversite'ye gelmiş Alman profesörlerle de temasları olmuş. Üniversite'de, savaş bittikten sonra Avrupa'ya veya Amerika'ya dönen profesörlerden açılmış boş yerler varmış. Bunlardan Radyoloji Kliniği'ndeki Prof. Laqueur'den boşalan yere girmesi sağlanmış ve böylece Radyoloji Kliniği'nin alt katında "Tecrübî Araştırma Enstitüsü" kurularak onun başına getirilmiş. Prof. Reimann burada hem kendi araştırmalarını yapmış, hem de üniversitedeki öğretim üyeleri ve genç elemanların yaptıkları araştırma çalışmalarına yardım etmiş, destek vermiştir. 1973'de emekli olduktan sonra da kimi zaman Çapa'daki kliniklere, haftada bir iki gün de Cerrahpaşa'da Prof. Orhan Ulutin'in laboratuvarına gelerek çalışmalarını sürdürmüştü.

Prof. Reimann'ın bütün ailesi ve akrabaları Naziler tarafından öldürüldüğünden kimsesi yoktu. Ülkesinden kaçarken üzülererek "bir gün bir yerde buluşacağız" diyerek geride bıraktığı hasta nişanlısını bir türlü unutamamış, onu her yerde aramış, yıllarca onu bekleyerek evlenmemişti. Nihayet onun o hastalıktan kurtulamayıp öldüğünü öğrenmişti ve yıllar sonra Türkiye'de Rum asıllı bir kadınla evlenmişti. Kadın Almanca bilen bir sekreterdi ama Prof. Reimann ile evlendikten sonra onun yazılarını yazmaya hiç yardım etmedi. Sürekli hastalık şikâyetleri vardı. Reimann çok organik düşünceli olduğundan onun şikâyetlerinin ruhsal olabileceğini pek düşünmez, durmadan organik tedavi yöntemleri ile şikâyetleri gidermeye çalışır, ama onu

bir türlü memnun edemezdi. Savaş bittikten sonra Alman devleti Nazilerin kıyımına uğramış Musevi vatandaşlarına maddi tazminat verip emekli maaşı bağladı. Prof. Reimann artık 70 yaşını geçmişti ama karısı ille de Almanya'da oturmak istiyordu. O yaştan sonra Reimann Münih'te yapılmakta olan bir apartman inşaatından taksitler ödeyerek iki daire aldı. Bu dairelerden birini karısının üzerine yaptı ve içinde en modern ev aletlerinin de bulunduğu biçimde gayet güzel döşedi. Diğer daireyi kiraya vermişti ama sonra karısının garip ısrarları üzerine sattı. Kendisi Türkiye'yi çok seviyordu. Burada dostları vardı, genç hekimler de ona sık sık gelip gidiyorlar, o da onların çalışmalarına yardım ediyordu. Reimann çalışmadan, bilim konuşmadan duramazdı. Durmadan okur, yazar ve okuduklarını, kafasında oluşturduğu bilimsel görüşleri anlatarak karşısındakiyle tartıştı. Almanya'da her ne kadar bilim ortamlarında tanınıyorsa da Türkiye'deki kadar sıkı ve sıcak ilişkileri yoktu. Bu yüzden İstanbul'da Gümüşsuyu'nda kira ile oturduğu dairesini boşaltmamıştı. Yılda birkaç kez Almanya ile Türkiye arasında gidip geliyordu. Son yıllarda yaşı ilerledikçe tek başına uçaklara inip binmek, havaalanlarının uzun koridorlarında yürümek, bavuluyla uğraşmak zor gelmeye başlamıştı ve sonunda ölümünden birkaç yıl önce İstanbul'daki evini de boşalttı ve devamlı Münih'te oturmaya başladı. Karısıyla olan problemleri azalacağına artıyordu, ara sıra benimle telefonda konuştuğunda bundan yakınırdı ama kaçacak yeri de yoktu. Evi karısının üstüne yapmıştı "ben ailemden öyle gördüm" diyordu. 1995 yılında ona yılbaşı tebriki için telefon ettiğimde karısı artık evde yaşamadığını "Pascha" adlı bir kadının pansiyonunda olduğunu söyleyip telefonunu verince onu orada bulup konuşmuştum. Bir sonraki yılbaşında yine telefon ettiğimde Bayan Pascha, Prof. Reimann'ın Nisan ayında öldüğünü söyledi, bizim haberimiz olmamasına şaşıtı. Karısının bizlere haber vereceğini düşünmüştü. Prof. Reimann'ın her zaman okuduğu *Zürich* gazetesine ilanı kendisinin verdiğini söyledi ve Reimann'ın eşi hakkında pek de iyi konuşmadı.

Ben Çapa Psikiyatri kliniğinde 1968'de doçent olduktan sonra doçentlik kadrosu bekliyordum. Kadrolar bir türlü gelmiyordu. Bu arada 1967'de İstanbul Üniversitesi'ndeki Tıp Fakültesi İstanbul Tıp ve Cerrahpaşa Tıp Fakülteleri olarak ikiye bölünmüştü. Cerrahpaşa'da psikiyatri kürsüsü yeni kuruluyordu. Oraya geçmem için gelen ısrarlar üzerine ben 1972'de Cerrahpaşa'ya geçtim. Tıp Fakültesi'ndeki hocalarımızın yarısı da oradaydı. Meliha Terzioğlu Fizyoloji Enstitüsü'nün başında her zamanki gibi çalışkan ve aktifti. Kadın Doğum Kliniği'nde Tefvik Remzi Kazancıgil o sıralarda emekli olup ayrılmıştı. Aynı klinikte hocalarımızın bazıları duruyordu. Onlardan Prof. Dr. Kamil Akol ile konuşmaya gittiğim bir gün, anlaşılan benim ailemden bazı kişileri tanyordu. Büyükbabamı sorduğunda öldüğünü, babamı sorduğunda onu da nispeten yeni kaybettiğimizi söylemiştim. Her kayıptan sonra "vah, vah" diyen hoca, birden, "bana bak, söylesene, en kolay ve ıstırapsız nasıl ölünür?"

Adaleden Evipan zerk etmekle nasıl olur?” diye soruverince, ben şaka yapıyor sandım ve “nekroz olur” dedim. Sonunda gülerek ayrıldık. Aradan birkaç ay geçtikten sonra Kamil Akol hocanın intihar ederek öldüğü haberini duyduk. Hangi yoldan intihar ettiğini bilmiyorum ama çok değerli bir insanın yokluğuna üzülmuştüm.

Tıp Fakültesi'nin son sınıfına geldiğimizde, Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver tarafından verilen Tıp tarihi ve Deontoloji dersleri vardı. O zamanlar bu dersin sınavı yoktu ama Süheyl Bey o kadar zarif ve kibar bir hoca, anlattıklarını öylesine güzel ve çekici biçimde sunan biri idi ki onun derslerini zevkle izliyordum. Nitekim yıllar sonra onunla daha yakından temas fırsatlarım olduğunda bu ilk izleniminim katlanarak var olduğunu saptadım. 1969 yılında Graz üniversitesi tarafından Pula'da düzenlenen bir kongrede psikiyatrik hastaların kliniğe yatırılmaları ve tedavileri konusundaki medikolegal koşullar konusundaki bir sempozyuma konuşmacı olarak davet edilmiştim. O zamanlar bizde bu konuda uzun boylu konuşacak sorun ve malzeme yoktu. Ben yarım saatlik süreyi nasıl dolduracağımı düşünürken, işin nedenini araştırmak aklıma geldi ve tarihsel nedenlerine inmek amacıyla Süheyl hocaya gittim. Süheyl Bey benimle uzun uzun sohbet edip, geçmişteki ilginç durumları canlı biçimde anlattı ve hiç üşenmeden dolaplarından indirdiği büyük zarfların içindeki belgelerinden de vererek benim tıp tarihine ilgimin tohumlarını atmış oldu. Bu hızla hazırladığım konuşma çok başarılı olup dış basında yankılandı ve İngiltere'de yayınlandı. Daha sonra (1972 yılında) Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'ne geçtiğimde Süheyl hoca ile daha sık temaslarım ve sohbetlerim oluyordu. Her seferinde ondan çok ilginç şeyler öğreniyordum. İncelik ve zarafetini her seferinde hayranlıkla izlediğim hoca benimle mutlaka Eyüp Sultandaki mezarlığa gidip mezar taşlarındaki yazıları bir de psikodinamik açıdan incelememizi çok istemişti. Benim de merakla dilediğim bu buluşma ya da gezi ne yazık ki çeşitli engellerden ötürü gerçekleşemedi.

Bundan sonraki yıllar nispeten yeni olduğundan, ben artık oraya girmeyeceğim. Onları da anlatan çıkacaktır sanırım. Yok eğer çıkmazsa ve ben hâlâ hayatta ve ayakta olursam, anlatacak bir şeylerim herhalde olur sanırım.

Konu ile ilgili yayımlar

- Koptagel-İlal, G., “Son 100 yıl içinde Türkiye’de psikiyatri ve psikosomatik hekimliğin gelişimi,” *Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Dergisi*, 12. özel sayı (1981), s. 355-372.
- Koptagel-İlal, G., “Sosyopolitik devinimler karşısında psikiyatri,” *Tıp Tarihi Araştırmaları*, sayı 6 (1997), s. 47-62.
- Koptagel-İlal, G., “Çapa Psikiyatri Kliniği ve Ben,” *Kökten Gövdeye, Çapa’daki Klinik 50 Yıl 1955-2005*, Ed. O.Yazıcı, Argos İletişim Hizmetleri A.Ş., Aralık 2006, s. 50-76.

Memories of Istanbul University: Those I know and I remember

A panoramic view of observations and experiences during the years of study and work at the Medical School of Istanbul University in the second half of the 20th century are presented in this article. Descriptions of various personalities and events encountered during these years are reported in a narrative manner by the author who was a professor of psychiatry at the same university.

Key words: academic life, history of psychiatry, Cerrahpaşa Medical Faculty, Istanbul Medical Faculty, Istanbul University, medical training, memories, professors of psychiatry, reminiscences.

İstanbul Üniversitesi’nde Eskilerden Bildiklerim, Hatırladıklarım

Bu makale, 20. yüzyılın ikinci yarısında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi’ndeki öğrenim ve çalışma yıllarına ait gözlem ve tecrübeleri sunmaktadır. O dönemin şahsiyetleri ve yaşanmış olaylar, aynı üniversitede psikiyatri profesörü olarak çalışmış olan yazar tarafından tanıtılmakta ve anlatılmaktadır.

Anahtar sözcükler: akademik hayat, anılar, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, İstanbul Tıp Fakültesi, İstanbul Üniversitesi, psikiyatri tarihi, psikiyatri hocaları, tıp eğitimi.